

Inspirerende voorbeelden en financieringsmogelijkheden voor de Groen-blauwe Structuur van Amersfoort

**E. Gerritsen
L.M. van den Berg**

Alterra-rapport 362

Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen, 2001

REFERAAT

Gerritsen, E. & L.M. van den Berg, 2001. Inspirerende voorbeelden en financieringsmogelijkheden voor de Groen-blauwe Structuur van Amersfoort. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra-rapport 362. 74 blz.; 13 fig.; 11 ref.

Ter verwezenlijking van een groen-blauwe structuur heeft de gemeente Amersfoort opdracht verleend tot het beschrijven van 24 investeringsprojecten die elders met succes zijn of worden uitgevoerd. Deze refereren naar concrete wensen die zich in de vijf deelgebieden van de gemeente (Eempolder, Vallei, Heuvelrug, Stad en Eemloop) voordoen met betrekking tot versterking, betere benutting of duurzaam beheer van elementen in de groene ruimte en het watersysteem. De voorbeelden dienen vooral als inspiratiebron en geven daarom vooral informatie over hoe men het ter plekke met de betrokken partijen met vaak uiteenlopende belangen voor elkaar gekregen heeft. Namen en adressen van contactpersonen zijn vermeld voor wie meer over een voorbeeld wil weten. Daarnaast wordt een overzicht gegeven van relevante financieringsbronnen en de loketten waartoe men zich daarvoor moet wenden.

Trefwoorden: financiering, synergie, groen, water, recreatie, actoren

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door NLG 45,00 (€20,00) over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 362. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

De kaart op het omslag is afkomstig van: Atlas van de Belevingswereld door Louise van Swaaij en Jean Klare, Amsterdam 2000 (www.belevingswereld.nl): Kaart 19 'Verandering'.

© 2001 Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte,
Postbus 47, NL-6700 AA Wageningen.
Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: postkamer@alterra.wag-ur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Woord vooraf	5
Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding, doel en onderzoeksvragen	9
1.2 Leeswijzer	9
2 De vijf deelgebieden van Amersfoort	11
3 Voorbeeldprojecten	15
3.1 Golfterrein	15
3.2 Waterplas	19
3.3 Vuilstort	21
3.4 Biomassacentrale	23
3.5 Skeelerroutes	25
3.6 Faunapassages en fietstunnels	26
3.7 Waterberging	28
3.8 Buitenplaatsen	29
3.9 Behoud (cultuurhistorisch) landschap	31
3.10 Reconstructie van beken	32
3.11 Concentratie 'groen' bedrijven	35
3.12 Kanoroutes	36
3.13 Openstelling terreinen	37
3.14 Reconstructie parken	39
3.15 Nieuwe functies stadsbos	40
3.16 Restauratie de Schans	43
3.17 Verhoging belevingswaarde van grachten, beken, kanalen	44
3.18 Buurtparkjes	46
3.19 Randenverfraaiing bedrijventerrein + imago bedrijfspanden	47
3.20 Exploitatieprobleem landgoed	49
3.21 Ruiterroutes	51
3.22 Voetveren	52
3.23 Bescherming zeldzame diersoorten	54
3.24 Duurzaam beheer stadsranden	55
3.25 Overzicht van enkele parameters uit de voorbeeldprojecten	56
4 Uitwerking algemene financiële regelingen	59
5 Conclusies	65
Literatuur	67
Bijlage 1 Deelgebieden Groen-blauwe structuur	69
Bijlage 2 Wijken in Amersfoort	71

Woord vooraf

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van het project Groen-blauwe Structuur van de gemeente Amersfoort. Het onderzoek geeft een overzicht van inspirerende 'groen-blauwe' projecten in het land en de wijze van financiering van deze projecten. Achter in het rapport is een overzicht gegeven van de subsidieregelingen met contactpersonen bij de verschillende overheidsinstanties.

Met dit onderzoeksrapport in de hand hoopt de gemeente Amersfoort een realiseerbare visie voor de Groen-blauwe Structuur neer te zetten. Per onderdeel van de Groen-blauwe Structuur zal de wijze van financiering een punt van uitwerking zijn.

Omdat in het rapport een breed overzicht gegeven is van projecten en subsidieregelingen, biedt het rapport tevens een handig naslagwerk voor andere projecten in de stedelijke groenstructuur en het landelijk gebied.

Het rapport is opgesteld door E. Gerritsen en L.M. van den Berg van het Research Instituut Alterra uit Wageningen. Het onderzoek is begeleid door H. Sol en I. Houtsma van de gemeente Amersfoort.

Ik wens u veel inspiratie en handige tips toe.

Irene Houtsma,
Projectleider Groen-blauwe Structuur
Gemeente Amersfoort
20 oktober 2001

Samenvatting

De gemeente Amersfoort is in 2001 gestart met het project Groen-blauwe Structuur (GBS). Dit project heeft als doel het verder vormgeven van de GBS als doorgaande groen- en waterstructuur vanuit het landelijk gebied tot diep in de stad. Tevens wordt een financieringsopgave opgesteld en wordt een beleidskader ontwikkeld. Ten behoeve van deze investeringsopdracht heeft Alterra de opdracht gekregen om de mogelijkheden voor de financiering van 24 groenprojecten te onderzoeken.

De onderzoeksvraag is als volgt opgevat. Om een samenhangende structuur van groene en blauwe elementen in en rond een stad tot stand te brengen zijn investeringen nodig. Investeringsprojecten die barrières doorbreken en investeringen in projecten die de gebruiks- en belevingswaarde van plekken verhogen. De vraag is nu: *‘Wat kunnen we leren van succesvolle (uitgevoerde of in uitvoering zijnde) projecten?’* Ter beantwoording van deze vraag gaat het niet zozeer om hoeveel het gekost heeft maar vooral om de volgende deelvragen:

1. Hoe moeilijk is het om een voorbeeld te vinden dat enigszins in de buurt komt van de gewenste situatie die door Amersfoort is beschreven?
2. Hoe ziet het gevonden voorbeeld er uit? Dit om de vergelijkbaarheid met de ideeën in Amersfoort te kunnen beoordelen.
3. Welke partijen waren betrokken bij het tot stand komen van het project?
4. Hoe is de financiering van het voorbeeld tot stand gekomen? Welke subsidieregelingen zijn gebruikt, welke partijen hebben mee betaald of anderszins bijgedragen?
5. Wat heeft de doorslag gegeven om het project te starten?
6. In hoeverre voldoet het project aan de verwachtingen?

Het resultaat is een inventarisatie van 24 vernieuwende en succesvolle projecten die als voorbeeld kunnen dienen voor de ‘Groen-blauwe Structuur ideeën’ van de gemeente Amersfoort.

Na de inventarisatie van de 24 projecten kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Elk project is uniek. Er zijn geen standaardformules. Het is maatwerk.
- Vanwege het maatwerk was het vinden van geschikte voorbeelden voor Amersfoort moeilijk.
- De projectvoorbeelden die zijn genoemd dienen niet als voorbeelden die exact gekopieerd kunnen worden naar de situatie van de gemeente Amersfoort zelf. Het zijn voorbeelden waaruit ideeën verkregen kunnen worden over hoe je zoiets aan kunt pakken.
- Elk project heeft een zeer enthousiaste initiatiefnemer nodig. Zonder een enthousiaste initiatiefnemer, die ook tijdens de hele rit beschikbaar blijft, is de kans van slagen minimaal.
- Indien bij een project veel partners betrokken zijn wordt aangeraden een onafhankelijke partij uit te nodigen die de projectleiding op zich neemt.

- Er zijn geen nieuwe subsidies ontdekt.
- Het verkrijgen van subsidies voor een project is afhankelijk van eigen inzicht en inspanning. Ook hier geldt voor elk project: het is maatwerk.
- Behalve overheidsinstanties zoals de provincie, het waterschap, rijkswaterstaat en ministeries zijn sponsors (bedrijven) van groot belang voor extra inkomsten voor een project.
- Bedrijven zijn zodanig belangrijk dat zijzelf als initiatiefnemer kunnen zorgdragen voor een innovatief project. Hierin kan een gemeente een sturende kracht zijn.
- Particuliere stichtingen spelen een belangrijke rol in de uitvoering van projecten. Zij leveren goedkope, enthousiaste krachten. Vaak zijn deze krachten experts en hebben zij veel kennis op allerlei vlakken in hun vakgebied. Zij hebben onder meer beter zicht op subsidies die in hun vakgebied van toepassing zijn.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding, doel en onderzoeksvragen

De gemeente Amersfoort is in 2001 gestart met het project Groen-blauwe Structuur (GBS). Dit project heeft als doel het verder vormgeven van de GBS als doorgaande groen- en waterstructuur vanuit het landelijk gebied tot diep in de stad. Tevens wordt een financieringsstrategie opgesteld en wordt een beleidskader ontwikkeld. Ten behoeve van deze investeringsopgave heeft Alterra de opdracht gekregen om de mogelijkheden voor de financiering voor groenprojecten te onderzoeken.

De onderzoeksvraag is als volgt opgevat. Om een samenhangende structuur van groene en blauwe elementen in en rond een stad tot stand te brengen zijn investeringen nodig. Investeringsprojecten die barrières doorbreken en investeringen in projecten die de gebruiks- en belevingswaarde van plekken verhogen. De vraag is nu: *‘Wat kunnen we leren van succesvolle (uitgevoerde of in uitvoering zijnde) projecten?’* Ter beantwoording van deze vraag gaat het niet zozeer om hoeveel het gekost heeft maar vooral om de volgende deelvragen:

1. Hoe moeilijk is het om een voorbeeld te vinden dat enigszins in de buurt komt van de gewenste situatie die door Amersfoort is beschreven?
2. Hoe ziet het gevonden voorbeeld er uit? Dit om de vergelijkbaarheid met de ideeën in Amersfoort te kunnen beoordelen.
3. Welke partijen waren betrokken bij het tot stand komen van het project?
4. Hoe is de financiering van het voorbeeld tot stand gekomen? Welke subsidieregelingen zijn gebruikt, welke partijen hebben mee betaald of anderszins bijgedragen?
5. Wat heeft de doorslag gegeven om het project te starten?
6. In hoeverre voldoet het project aan de verwachtingen?

Het resultaat is een inventarisatie van vernieuwende en succesvolle projecten die als voorbeeld kunnen dienen voor de ‘Groen-blauwe structuur ideeën’ van de gemeente Amersfoort. Binnen deze inventarisatie van projecten staat de wijze van financiering voorop. Daarna zal een overzicht gegeven worden van algemene financiële regelingen die van toepassing kunnen zijn op groenblauwe projecten.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de ideeën vanuit de gemeente per deelgebied op een rijtje gezet. Hoofdstuk 3 behandelt de gekozen voorbeeldprojecten volgens bovenstaande vragen. Hoofdstuk 4 geeft algemene informatie over financieringsmogelijkheden vanuit onder andere de rijksoverheid en Brussel. Tot slot sluit hoofdstuk 5 af met enkele conclusies over het geheel.

2 De vijf deelgebieden van Amersfoort

De gemeente Amersfoort onderscheidt vijf deelgebieden binnen de Groen-blauwe Structuur. Hieronder worden de deelgebieden kort besproken en worden de ideeën aangegeven die Amersfoort per gebied heeft.

Deelgebied Eempolder

Door de ontwikkeling van de wijk Vathorst zal de recreatieve druk op het gebied ten noorden en ten westen van Vathorst flink toenemen. Het gebied ten westen van Vathorst is in beeld als locatie voor allerlei functies met name op het gebied van milieu (energie, afval) en verstedelijking.

Ten noorden van Vathorst is een groene buffer gewenst naar de polder Arkemheen toe, vanwege de natuurwaarden van deze polder. De groene buffer moet voor het grootste deel een openbaar toegankelijk recreatiegebied worden, teneinde de recreatieve druk op te vangen van Amersfoort in het algemeen en het nieuwe Vathorst in het bijzonder. Tegelijkertijd liggen er in deze buffer kansen voor natuurontwikkeling.

De volgende ideeën bestaan voor de Eempolder; het aanleggen van een golfbaan, een recreatieplas, een openbaar park dat hout levert aan een biomassacentrale, skeelerroute en fietstunnels. Een recreatieve inrichting van de vuilstort is gewenst als deze vol is.

Deelgebied Vallei

Dit is een agrarisch gebied. Het gebied heeft met name potenties voor natuurontwikkeling en waterberging. De beken zijn hiervoor de kerngebieden. Tevens kunnen de mogelijkheden voor extensieve recreatie uitgebreid worden. Het gebied heeft potenties voor suburbane verstedelijking.

In de zuidelijke oksel van het knooppunt Hoevelaken tussen de A1 en de A28 wordt een bedrijventerrein ontwikkeld. In het plan is aan de zuidkant waterberging opgenomen. Daarnaast bestaan hier, mede vanuit bovengenoemde wens om het gebied recreatief aantrekkelijk te houden, ideeën voor de aanleg van nieuwe buitenplaatsen, het behoud van het cultuurhistorisch landschap waarbinnen agrariërs een belangrijke taak als landschapsbeheerder krijgen, het aanleggen van ecologische verbindingen, reconstrueren van beken, en het realiseren van een concentratie van 'groene' bedrijven.

Deelgebied Heuvelrug

De bosrijke Heuvelrug staat bekend om haar recreatie- en natuurwaarden, maar ook om talloze deelgebieden die niet openbaar toegankelijk zijn. Het gebied heeft een sterke relatie met drie bosgebieden in de stad: Bokkeduinen, Nimmerdor en Klein Zwitserland en in iets mindere mate, via het Lockhorsterbos, met het Heiligenbergerbeekdal. Langs de Utrechtse weg liggen zorginstellingen en scholen.

De groene omgeving van deze instellingen is op een paar uitzonderingen na niet openbaar toegankelijk. Om het gehele gebied recreatief aantrekkelijker en toegankelijker te maken zijn doorgaande wandel- en fietspaden gewenst. Ook is op een aantal plekken herinrichting van het bestaande bos gewenst zodat recreatie en natuur beide een kans krijgen. Op dit moment wordt er overal willekeurig langs wegen in het bos geparkeerd, er is geen duidelijke zonering waardoor de recreatiedruk nadelig is voor de ontwikkeling van de natuur en voor de recreanten zelf.

Deelgebied Stad

Dit gebied kenmerkt zich door een grote variatie in typen woonwijken. Amersfoort heeft met name vanaf de jaren 80 een sterke groei doorgemaakt. De jongste wijk is Nieuwland. Deze is nog aanbouw en in de periode tot 2015 zal Vathorst ontwikkeld worden. In de loop der jaren zijn er ook meerdere bedrijventerreinen ontwikkeld (Isselt, Calveen, De Hoef). De stad kent verder een groenstructuur waarbij haar ligging op de overgang van drie landschapstypen nog herkenbaar is. Verscheidene landgoederen die op die overgang in het verleden buiten de stad lagen zijn inmiddels opgenomen in de groenstructuur, onder andere de parken Schothorst en Randenbroek. Verder zijn zeer structurerend voor de groenstructuur de beken en het Valleikanaal die vanuit het oosten en zuiden door de stad lopen en uitmonden in de Eem aan de westkant van de stad.

De Groen-blauwe Structuur in de stad is multifunctioneel. Bijna elk gebied heeft zowel een functie voor natuur als recreatie. Een deel van de groenstructuur heeft tevens een cultuurhistorische en architectonische waarde. In de stad is het vanwege de druk op de ruimte bijna onmogelijk om onderdelen van het groen voor één functie te bestemmen. Een goede afstemming van recreatieve voorzieningen in een groenstructuur in het deelgebied Stad is wenselijk.

De plannen voor het deelgebied 'stad' zijn: de reconstructie van parken, het opknappen van buurtparkjes, doorgaande fietsroutes, het geven van nieuwe functies aan stadsbos en aan het oude vestingwerk 'de Schans', duurzaam beheer van stadsranden, verhoging van gebruiks- en belevingswaarde van grachten, beken en kanalen. Gedacht wordt aan het realiseren van kanoroutes en het herinrichten van de oevers van het bedrijventerrein Isselt dat aan water grenst. Deze oevers zijn op dit moment onaantrekkelijk voor recreanten.

Deelgebied Eemloop

De Eemloop is een halfopen landelijk gebied met een agrarisch karakter en weinig niet-agrarische bedrijven ten westen van Hoogland. Het gebied omvat een aantal oude landerijen die ecologisch belangrijk zijn en een monumentale kapel. De nabijheid van de stad heeft met name effect op de ontwikkeling in het landschap en in de niet-agrarische functies die in het gebied gevestigd zijn (paardenweijtjes, tuincentrum, kwekerij, manege). Het is een gebied waar veel recreatieve druk op staat vanuit Amersfoort Noord. Het gebied wordt gebruikt om te wandelen, fietsen, skeeleren en paardrijden. Recreatie in het gebied geeft problemen op de landbouwwegen in het gebied. De wegen zijn zeer smal. Dit levert een knelpunt

tussen landbouwverkeer en recreatieverkeer. Het gebied langs de Eem heeft belangrijke natuurwaarden met name op Coelhorst en in de polder Zeldert van Baarn (weidevogels). De gemeente wil het grootschalig, halfopen hoeven- en kampen landschap van de Eemloop bewaren en daartoe beter benutten. Daarbij is een beweegbare brug of fietsvoetveer gewenst tussen Amersfoort en Soest.

De ideeën voor het deelgebied Eemloop zijn gericht op een betere recreatieve ontsluiting. Onder andere zijn er wensen voor fiets- en wandelroutes om zo de Eem beter te kunnen beleven. Daarnaast is het de opgave om de kwaliteiten die het landschap nu heeft te behouden en te versterken in verband met de ontwikkelingen in de landbouw, de aanwezige stedelijke druk en wensen ten aanzien van ecologische verbindingen.

3 Voorbeeldprojecten

In hoofdstuk 2 zijn de ideeën per deelgebied genoemd. In dit hoofdstuk wordt per idee een voorbeeldproject besproken.

3.1 Golfterrein

Algemeen

Gezien de toename van het golfen in de recreatiebehoefte wil de gemeente Amersfoort onderzoeken of een openbare golfbaan op haar grondgebied gewenst is. De vraag hierbij is of het mogelijk is een golfbaan als kostendrager te laten fungeren voor een openbaar park. Om een antwoord hierop te kunnen geven is eerst algemene informatie verzameld over golfbanen. Daarna wordt het voorbeeldproject Hitland besproken. Dit voorbeeld is relevant voor Amersfoort omdat er op dit golfterrein recreatief medegebruik is. Daarbij is sprake van een unieke samenwerking van gemeenten en een recreatieschap die het openbare golfterrein mogelijk maakt.

Aanleg

Golfbanen worden vaak aangelegd op voormalige landbouwgrond in overgangsgebieden, bijvoorbeeld waar akkerbouw overgaat in natuurbouw. Voor de aanleg van een 9 holes golfbaan is minimaal 30 hectare nodig, voor de aanleg van een 18 holes baan is 60 hectare nodig.

Het bedrag voor de aankoop van grond mag maximaal fl. 10 per meter zijn anders is het golfterrein volgens betrokkenen niet meer exploitabel.

Kosten aanleg 18 holes golfbaan (grote indicatie)

Voorbereiding:	300.000	
Aanleg:	2.200.000	
Beheer en onderhoud:	400.000	p/jr.

Bij deze schatting is uitgegaan van een zeer eenvoudige golfbaan. Uiteraard zijn de kosten zeer afhankelijk van de kwaliteit die men wil hebben. Hier is geen rekening gehouden met de omgeving die eventueel moet worden ingericht, de eventuele omheining van het golfterrein e.d.

De Nederlandse Golf Federatie (NGF) wordt soms ingeschakeld om te onderzoeken of het aanleggen van een golfbaan zinvol is in een bepaald gebied. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan de verwachte participatiegraad. Golfbanen zijn niet bijzonder winstgevend (www.horwath.nl). Hierdoor zal het moeilijk zijn om een golfbaan als kostendrager te laten fungeren voor het beheer en onderhoud van een openbaar park.

Participatiegraad

In de westelijke provincies is de participatiegraad hoog, met name in de provincie Utrecht. Volgens de verschillende contactpersonen is het aantal golfers in de afgelopen jaren sterk toegenomen, sommige golfclubs hebben zelfs wachtlijsten. Verwacht wordt dat een nieuwe golfbaan in de provincie Utrecht genoeg bezoekers zal trekken. In de noordelijke provincies is dit niet het geval. Hier moet eerst nagedacht worden of een nieuwe golfbaan wel 'levensvatbaar' is.

Een 18 holes golfbaan is exploitabel bij een ledenaantal van 800 tot 1000 leden. Dit is afhankelijk van welke regelingen men treft voor de openstelling van de golfbaan. Wanneer de golfclub een besloten club is dan zijn er vaak minder leden die meer betalen.

Initiatiefnemers

Particulieren en projectontwikkelaars zijn initiatiefnemers voor de aanleg van een golfbaan. Gemeenten zijn doorgaans geen initiatiefnemers. Zij stellen puur de grond beschikbaar voor de particulier of projectontwikkelaar, maar kunnen daarbij wel eisen stellen.

Recreatief medegebruik

Recreatief medegebruik van golfbanen is niet gebruikelijk omdat golfbanen geen openbare terreinen zijn. Daarnaast hebben golfbanen een kwetsbare grasmat en zijn ze niet geschikt om andere activiteiten op plaats te laten vinden. Bovendien zijn de harde rondvliegende golfballetjes gevaarlijk voor mensen die niet aan het golfen zijn.

Subsidies

Specifiek voor golfterreinen worden geen subsidies gegeven. Subsidies worden soms verstrekt als het aanleggen van een golfbaan het gebied een meerwaarde geeft. Bijvoorbeeld het omvormen van een polderlandschap naar een struwelen landschap. Hiervoor moeten zoveel maatregelen getroffen worden dat het meestal financieel niet aantrekkelijk is. Golfterreinen die al gerealiseerd zijn krijgen nog wel eens subsidie voor bijvoorbeeld het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Maar meestal vergt het aanvragen van subsidie zoveel papierwerk en tijd dat golfclubs dit zelf financieren. Het openbare golfterrein Spaarnwoude ligt in een zone waar het bufferbeleid op van toepassing is. Hierdoor krijgen zij van het rijk, de provincie en gemeente subsidie. Dit is uitzonderlijk.

Voorbeeldproject

Hitland

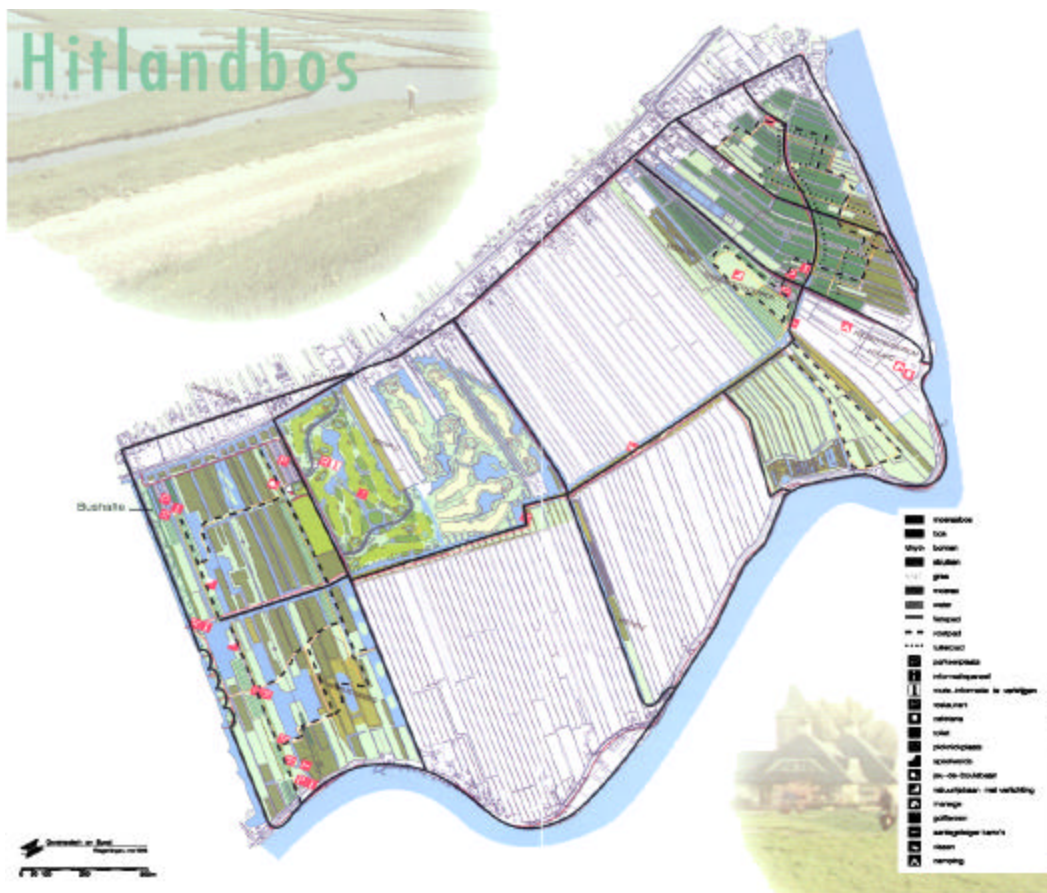
In de jaren zeventig werd Hitland aangewezen als groene buffer tussen Capelle en Nieuwerkerk. In het kader van de landinrichting werd het gebied opnieuw ingericht. Vooral in het noorden en zuiden is ruimte gemaakt voor natuur en recreatie. Hitland is 250 hectare groot. Hierin ligt een gelijknamig openbaar golfterrein van 55 ha. De overige 195 hectare is openbaar wandelgebied of 'kijkgroen' met agrarisch medegebruik.

In 1995 is de golfbaan Hitland geopend. Om het golfterrein heen liggen fiets- en wandelpaden. Over het golfterrein lopen twee wandelpaden die door niet-golfers gebruikt kunnen worden. De aanleg van deze twee paden is geheel op initiatief van het recreatieschap geschied, dit is niet door de gemeenten als voorwaarde opgenomen bij de aanleg van het golfterrein.

Het restaurant op de golfbaan kan worden gebruikt door niet-golfers. Overwegend maken golfers gebruik van het restaurant. Het restaurant geeft uitzicht op de 'greens', voor de golfers is het van belang dat zij de wedstrijden kunnen volgen. Voor niet-golfers is het zicht op de baan gewoon mooi.

Partners

Het Recreatieschap Hitlandbos is eigenaar en beheerder van het recreatie- en natuurgebied en is waarschijnlijk het enige recreatieschap in Nederland dat nog zelf een golfterrein beheert en exploiteert. Het Recreatieschap Hitlandbos is een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Capelle a/d IJssel en Nieuwerkerk a/d IJssel. In het bestuur van het recreatieschap zitten vijf gemeenteraadsleden, zij hebben instemmingsrecht. De begroting van het recreatieschap moet elk jaar worden goedgekeurd door de beide gemeenten.

Figuur 1 Terrein Recreatieschap Hitlandbos (bron: internetsite)

Financiering

Voor de aanleg van de golfbaan (7 miljoen) is een lening afgesloten. Elk jaar draagt het recreatieschap rente af voor de lening. Deze rente is opgenomen in de exploitatie begroting. De rente dragen zij af over een periode van 10 jaar. Na deze tien jaar moeten zij de lening terugbetalen hiervoor sluiten zij dan weer een nieuwe lening af. De twee omliggende gemeenten hebben subsidie (fl. 200.000) gegeven voor de aanleg van twee wandelpaden over de golfbaan.

De golfbaan moet budgettair neutraal kunnen draaien. De belangrijkste inkomsten halen zij uit de verkoop van jaarkaarten, greenfees (losse kaarten), sponsors en pacht (horeca, golfshop en golfles).

De golfclub van Rijckevorsel is in 1993 opgericht door een groep enthousiaste golfers. Het recreatieschap heeft met hen een overeenkomst gesloten over onder andere het gebruik van de golfbaan. Alle leden (780) van de golfclub zijn verplicht om een jaarkaart te kopen.

Het beheer en onderhoud van de golfbaan wordt uitbesteed. Dit is volgens het recreatieschap goedkoper. De wijze van aanleg, beheer en onderhoud van het totaal van de 250 ha wordt bepaald door het recreatieschap; de gemeenten hebben hierin geen rol.

Conclusies en tips

- Particulieren en projectontwikkelaars zijn initiatiefnemers voor de aanleg van een golfbaan.
- Het is niet gebruikelijk om een golfbaan als kostendrager te laten fungeren voor een openbaar park.
- De winst van een golfterrein is naar alle waarschijnlijkheid te klein om een openbaar park te kunnen onderhouden.
- Een nieuw golfterrein bij de gemeente Amersfoort zal waarschijnlijk levensvatbaar zijn vanwege de groei in deelname aan de golfsport.
- Specifiek voor golfterreinen worden geen subsidies gegeven.
- Een golfterrein is moeilijk te combineren met andere recreatieve functies, maar bij een daarop gericht ontwerp is iets als een openbaar wandelpad erdoorheen wel mogelijk. Een recreatieschap of gemeente kan dit als ontwerpopgave meenemen.
- Het rapport Gosta 2000 geeft een overzicht van de gemiddelde financiële exploitatie van de Nederlandse 9 en 18 holes golfbanen. Dit rapport is te bestellen via internet: www.horwath.nl. Het nieuwe rapport Gosta 2001 komt in september uit.
- Het aanleg, beheer en onderhoud bedrijf De Ridder BV in Soesterberg is bezig met een nieuw golfterrein in de Krimpenerwaard, hierover zijn zij bereid mondeling toelichting te geven.

Contactpersonen

Recreatieschap Spaarnwoude
Dhr. Lommerse (afdeling gebiedsbeheer)
Kerkweg 4
2064 KP Spaarndam
(023) 520 28 20

Spaarnwoude Openbare Golfbaan
Dhr. Blokhuis, directeur (023) 5386671.
het hg land 2
1981 It Velsen-Zuid
(023) 538 55 99

Nederlandse Golf Federatie (NGF)
Dhr. Tauber (030) 662 18 88

Recreatieschap Hitlandbos
blaardorpsewg 1
2911 bc Nieuwerkerk aan den IJssel
(0180) 31 71 88

Horwath consulting
Marco C. van Bruggen
Burg. Feithplein 98
2273 BW Voorburg
Nederland
Tel.: +31-70-386 2852
Fax: +31-70-387 5869
www.horwath.nl

De Ridder BV civiel- en cultuurtechniek
Dhr. L.H.B. Servaas
Montgomerijweg 61 a
3769 bh Soesterberg
(0346) 35 18 80
e-mail: jderidderbv@wxs.nl

3.2 Waterplas

Een ander idee binnen het deelgebied de Eempolder is het aanleggen van een recreatieplas. Er zijn verscheidene projecten te noemen waarbij een recreatieplas is aangelegd. Het hierna besproken voorbeeldproject is gekozen vanwege de budget-neutrale en eenvoudige opzet van het project en de bijzondere samenwerking tussen uitvoerder en gemeente.

Voorbeeldproject

Recreatieplas Haarlemmermeer

Voor de inwoners van Haarlemmermeer zal er in 2003 een tweede recreatiegebied nabij Hoofddorp klaar zijn. Dit zal ruim 85 hectare groot zijn, met daarbinnen een recreatieplas van 35 hectare. De vormgeving van het gebied is geïnspireerd door de eromheen liggende polder. Rechthoekige vormen worden afgewisseld door kronkelige oevers, slingerende paden en rafelige randen. Het gebied kan worden ingedeeld in drie zones:

(1) Parkgebied: hierin kan gewandeld en gespeeld worden. Er komt een speelweide en een kleine speelvijver. (2) Natuurgebied: hier mag de natuur zijn gang gaan: ondiepe drassige stukken waar amfibieën en vissen gedijen, een zanderig terrein met duinvegetatie, in dit gebied komt ook een plek voor honden. (3) Oever – en waterrecreatie: in dit gebied kan men zonnen, zwemmen en surfen. Een eiland scheidt de surfers van de zwemmers.

Figuur 2 Haarlemmermeer (bron: internetsite)

Partners

Om dit project uit te voeren is gekozen voor een bijzondere samenwerking. De gemeente Haarlemmermeer en Vermeer infrastructuur BV hebben samen een vennootschap opgericht: Recreatieplas Haarlemmermeer BV.

Financiering

De aanleg van het recreatiegebied kost de gemeenschap geen geld. De verkoop van zand zal niet alleen de aanleg, maar ook gedurende tien jaar daarna het onderhoud en het toezicht betalen.

Conclusies

- Het project kan budgettair neutraal worden uitgevoerd.
- De oppervlakte die in het voorbeeld wordt gebruikt is ongeveer evenveel als Amersfoort beschikbaar heeft voor het project. Hierdoor kan goede afweging gemaakt worden of een dergelijke opzet ook geschikt is voor Amersfoort.

Contactpersoon

Gemeente Haarlemmermeer, afdeling realisatie, Paul Dirks (023 – 56742558).

Internetsite: www.rphbv.com/zandwinning1.htm

3.3 Vuilstort

Algemeen

In de Eempolder ligt een vuilstort. Wanneer deze vol is, is een recreatieve inrichting gewenst. In Nederland zijn veel vuilstorten ingericht als ski-baan of golfterrein (Utrecht, Alphen a/d Rijn, Zevenum). Bij dit onderwerp is gezocht naar iets vernieuwends en wordt het unieke project Westpark Groningen besproken.

Voorbeeldproject Westpark Groningen

Midden in de stad Groningen staat een suikerfabriek. Het afval van de suikerproductie, de tarra, werd jarenlang direct naast de fabriek omhoog gespoten. Zo ontstond een 4 meter hoge, licht vervuilde baggerstort van 40 hectare. Groningen wil dit desolate, grauwe deel van de stad omvormen tot een veelkleurig en intensief gebruikt stuk stad, met als doel bij te dragen aan imagoverbetering van het noordwestelijk stadsdeel en de herstructureringswijk in het bijzonder. Gezocht wordt naar realisatie van stedelijke (regionale) functies op de grondstort, die wettelijk en technisch mogelijk zijn.

Er zijn parkkamers aangelegd die openbaar toegankelijk zijn. In deze parkkamers willen ze onder andere een dependance van het Noorderdierenpark vestigen, een wandelpark, een natuurkamer aanleggen en een parkkamer met steeds wisselende functies: van bouwplaats tot kynologenveld. Ook hopen zij bedrijven zoals tuincentra naar deze plaats te trekken.

Partners

De initiatiefnemer voor dit project is de gemeente Groningen.

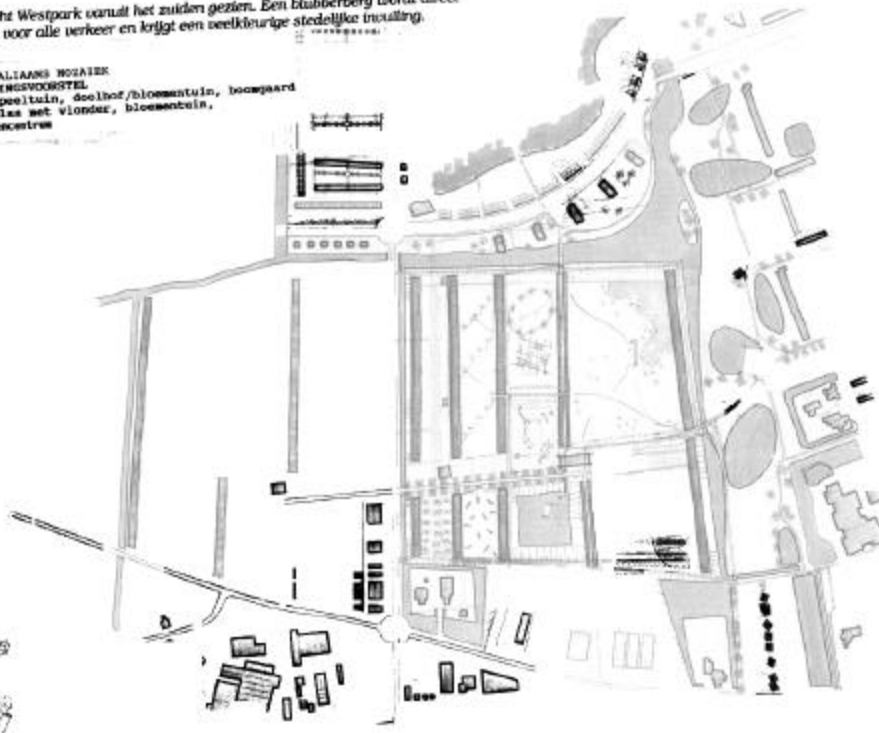
Financiering

Het project heeft een prijs gewonnen via het Stimuleringsprogramma Intensief Ruimtegebruik (StIR). Verder hoopt de gemeente een bijdrage van het rijk te ontvangen via GIOS gelden. Een groot deel van het project wordt door de gemeente zelf gefinancierd.

Vogelvlucht Westpark vanuit het zuiden gezien. Een blubberberg wordt direct ontsloten voor alle verkeer en krijgt een oetlekkerige stedelijke invulling.

PARK ITALIAANS MOZAÏEK
 INRICHTINGSVOORSTEL
 echte speeltuin, doolhof/bloementuin, boomgaard
 natuurplas met vlinder, bloementuin,
 en 4 heroscirre

Groen
 APRIL 2001

Figuur 3 baggerstort Groningen (bron: Groen april 2001)

Voordat de baggerstort bouwklaar was is de baggerstort nog een aantal jaren opgehoogd met grond uit de gemeente. Het was een grondstort depot. De burgers brachten zelf licht vervuilde grond weg voor een tientje. Deze grond werd gereinigd voor vijf gulden. Hierdoor hield de gemeente vijf gulden over. Dit geld werd gebruikt voor de verdere inrichting van de grondstort.

Door verkoop van bouwpercelen aan ondernemers willen ze opbrengsten uit deze locatie halen. De eerste ondernemer mag er gratis op bouwen, de volgende zal moeten betalen. In 2003 hopen ze de eerste ondernemers te verwelkomen die op de baggerstort willen gaan bouwen. De gemeente denkt hierbij aan bedrijven zoals horecagelegenheden en bijvoorbeeld tuincentra.

De doorslaggevende factor om dit project te starten was dat er een breed draagvlak bestond voor het herinrichten en opwaarderen van deze markante plek in de stad Groningen.

Conclusies

- De gemeente Groningen heeft zelf veel geïnvesteerd in dit project.
- Er wordt verwacht dat het project redelijk wat zal opbrengen door de grondverkoop aan ondernemers.

Contactpersoon

Jan van de Bospoort, 050 – 367 81 23 (landschapsarchitect bij de gemeente Groningen).

3.4 Biomassacentrale

Algemeen

De groene buffer (100 ha) tussen Vathorst en de polder Arkemheen krijgt een nieuwe bestemming. De gemeente Amersfoort heeft het idee om een bos aan te leggen dat biomassa levert voor een biomassacentrale. Tevens zal het bos dienst moeten doen als een recreatieve trekpleister. De vraag is of deze combinatie van functies een reële mogelijkheid is voor een bos van 100 ha. De onderstaande informatie geeft hier antwoord op.

Er zijn twee biomassacentrales in Nederland; Lelystad (Nuon 25 kton) en Cuijk (Essent 250 kton). Deze centrales zijn verbrandingsinstallaties voor schoon hout. De biomassacentrale in Cuijk is te groot. De centrale kan meer verwerken dan op dit moment aangeleverd wordt. De biomassa wordt vanuit verschillende plaatsen in Nederland aangevoerd. Dit brengt hoge kosten met zich mee en vervuiling. In de toekomst worden geen centrales van deze omvang meer gebouwd. Cuijk heeft drie leveranciers voor de biomassa: Staatsbosbeheer (50 kton), een zagerij (100 kton) en afvalverwerker Van Gansewinkel (100 kton).

De initiatiefnemer voor de biomassacentrale in Lelystad was Nuon. Het aandeel van de gemeente Lelystad bestond uit het verlenen van een vergunning voor de bouw

van de biomassacentrale. In Lelystad zijn de leveranciers van hout Staatsbosbeheer en een zagerij. De biomassa voor de biomassacentrale komt voor een groot deel uit de bossen die speciaal hiervoor zijn aangelegd met snelgroeiende houtsoorten. Staatsbosbeheer heeft een aantal van deze bossen onder zijn beheer.

De leveranciers krijgen, afhankelijk van de kwaliteit van de biomassa, voor de geleverde biomassa een bepaald bedrag. Wanneer de kwaliteit slecht is moeten de leveranciers betalen voor afname.

De biomassacentrale in Lelystad levert warmte en elektriciteit aan ongeveer 3000 huishoudens.

Voorbeeldproject

Gemeente Apeldoorn

Binnen de gemeente Apeldoorn zijn plannen om in samenwerking met Nuon en TNO een biomassacentrale te bouwen voor de verwerking van 8 kton biomassa per jaar. De gemeente Apeldoorn is van plan om een vergassings- of verbrandingsoven te realiseren. Er zijn dus twee mogelijkheden. De eerste vergast 'groen' huisvuil, de tweede verbrand pluimveemest. De bedrijfsplannen worden nu voor beide ovens opgesteld. De biomassa zal niet alleen worden geleverd door de gemeente zelf maar ook door omliggende gemeenten.

Partners

NUON, TNO, Veluwe Afval Recycling (VAR) en de gemeente Apeldoorn.

Financiering

Het initiatief komt van VAR. Zij zal de biomassacentrale gaan exploiteren. Het aandeel van de gemeente is voorzien in het vergunningen traject. Verder zal de gemeente moeten zorgen voor een afnamenet voor het biogas. Bij de gemeente Apeldoorn is (nog) niet bekend welke subsidies voor een dergelijk project kunnen worden aangetrokken.

Conclusies

- Geen enkele gemeente heeft een dergelijk idee (park levert biomassa voor biomassacentrale) uitgevoerd.
- De rol die gemeenten tot nu toe in projecten voor biomassacentrales hebben gehad is het leveren van de vergunningen voor onder andere de bouw van een biomassacentrale.
- Gemeenten leveren zelf niet direct biomassa aan de biomassacentrale.
- Een bos van 100 hectare waar zowel houtproductie voor de biomassacentrale als recreatie moet plaatsvinden levert niet genoeg op om zelfs een kleine biomassacentrale continu van hout te voorzien.

Contactpersonen

- DEVOBO totaal
Dhr. B. te Voorde, tel: (0570 - 610909), email: info@devobo.nl, internet:
www.devobo.nl.

- Gemeente Apeldoorn (055-5801010) Dhr. Scherders afd. milieu 055-5801797.
- Gemeente Lelystad (0320 - 278911): Rob Biemond afd. milieu 0320-278437.
- Nuon Duiven: Alwin Schoonwater projectleider Nuon Lelystad 026 – 8442125

3.5 Skeelerroutes

Algemeen

De gemeente Amersfoort wil de stad en omgeving recreatief aantrekkelijker maken door onder andere het aanleggen van skeelerroutes. De situatie voor skeelerroutes is als volgt. Skeelerroutes op zich worden nooit aangelegd, deze routes hebben een te beperkt draagvlak. Om financiële partners te vinden moet de constructie altijd multifunctioneel zijn, dus bruikbaar voor meerdere doelgroepen. Bijna iedere gemeente in Nederland is overgegaan om fietspaden te asfalteren. Door deze maatregel zijn de fietspaden ook geschikt voor skeelers.

Voorbeeldprojecten

Onderstaande projecten zijn recent door de KWS (Koninklijke Wegenbouw Stevin) uitgevoerd:

Gemeente Woerden	Fietspad Middenweg te Zegveld/Woerden
Gemeente Woerden	Fietspad Steinhagenseweg
Gemeente Utrecht	Fietspad Industrierrein Lage Weide
Gemeente Utrecht	Fietspad Beneluxlaan

Partners

Gemeenten zijn altijd de initiatiefnemers. Elk project heeft een andere constructie en inhoud, aangepast aan de eisen van de gemeente en overige omstandigheden.

Financiering

Voor de gemeente Utrecht geldt dat het Regiobestuur subsidies afgeeft. Een daarvan is de (standaard) subsidie voor 'langzaam verkeer'. Hiervan is elke gemeente op de hoogte. De gemeente Utrecht kent geen andere subsidies.

Enkele bronnen die eventueel gebruikt kunnen worden voor de aanvraag van subsidies:

1. InnovatieProgramma Stedelijke Vernieuwing Wet stedelijke vernieuwing (ISV)
2. Groenfonds
3. Boekje: Investeren in fietspaden Bestelcode 3GB--00.06
Verkrijgbaar bij publicatiecentrum@novem.nl
Meer informatie: Secretariaat cluster MIF, Groen Beleggen, telefoon: 030 - 2 393 416
4. URBAN , programma Europese unie, gericht op economische ontwikkeling, sociale integratie en milieubescherming in stedelijke gebieden. Info via binnenlandse zaken. Contactpersoon: W.J. brinkman (070 4266276)

Conclusies

- Skeelerroutes op zich worden nooit aangelegd, deze routes hebben een te beperkt draagvlak. Om financiële partners te vinden moet de constructie altijd multifunctioneel zijn, dus bruikbaar voor meerdere doelgroepen.
- Initiatiefnemers voor de aanleg van fietspaden zijn gemeenten.
- De aanlegkosten komen voor rekening van de gemeenten zelf.

Contactpersonen

- Gemeente Utrecht, dienst stadsontwikkeling, Dhr. Dietewig, 030 – 2863711
- Regio kantoor: KWS koninklijke wegenbouw stevin bv 030 – 2984984
Dhr. K. Beukers: kbeukers@kws.nl

3.6 Faunapassages en fietstunnels

Algemeen

In de laatste jaren zijn in heel Nederland ongeveer zestig knelpunten bij snelwegen aangepakt. De uitgevoerde maatregelen variëren van tunnels onder de weg, tot faunapassages onder viaducten door en duikers. De gemeente Amersfoort wil zowel voor mensen als dieren de barrière werking van de rijkswegen A1 en A28 beperken door de aanleg van fietstunnels en faunapassages.

De rijkswegen zijn in beheer en eigendom van Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat stelt de plannen op. Mogelijke partners bij de planvorming van een rijksweg zijn: waterchappen, gemeenten, natuurorganisaties, defensie en particulieren. Rijkswaterstaat doet op dit moment onderzoek naar de verkeersontwikkeling op de A1 en de A28.

Het onderstaande voorbeeldproject is een project dat ecologische verbindingen behandelt, fietstunnels komen hier niet aan bod. Omdat beide voorzieningen onder rijkswegen worden aangelegd kan worden volstaan met het behandelen van één onderwerp. Weliswaar zijn faunapassages en fietstunnels niet hetzelfde maar het traject die voor beide gevolgd moet worden is wel hetzelfde. In plaats van faunapassages kan hier ook fietstunnels worden gelezen.

Een andere opmerking die bij dit voorbeeldproject gemaakt moet worden is dat de genoemde faunapassages van tevoren zijn opgenomen in het plan voor de aanleg van de A1. Er is geen voorbeeld te vinden waar men nadat de rijksweg is aangelegd alleen een faunapassage wil realiseren. Aart de Rooter (DLG) verklaarde dit: 'faunapassages worden niet alléén aangelegd, dat is te duur. Faunapassages maken altijd onderdeel uit van een groter landinrichtingsplan of een wegverbeteringsproject'. In het voorbeeldproject geldt dit ook, de faunapassages zijn een onderdeel van het grotere geheel. Dit voorbeeldproject is gekozen omdat verschillende soorten faunapassages succesvol zijn aangelegd: buizen, duikers en een ecoduct.

Voorbeeldproject

Landgoed Boerskotten

De rijksweg A1 doorsnijdt ter hoogte van Oldenzaal het landgoed Boerskotten. Tijdens de aanleg van deze snelweg zijn een heel scala van passage mogelijkheden voor dieren uitgevoerd: een ecodeuct, dertien buizen en twee duikers. Het ecodeuct wordt gebruikt door reeën en hazen. Vossen, konijnen en egels daarentegen prefereren de duikers en de buizen.

Partners

Rijkswaterstaat is de initiatiefnemer van het project. Gemeenten (Oldenzaal, Losser) zorgden voor het vergunningentraject. Natuurorganisaties hadden al voor de aanleg van de snelweg onderzocht op welke plaatsen intensief gebruikte reeënwissels lagen.

Het dagelijks beheer van de voorzieningen is in handen van de Vereniging van Natuurmonumenten. Het Instituut voor Bos – en Natuuronderzoek (nu: Alterra) heeft het gebruik van de faunapassages onderzocht. Het bleek dat alle passages worden gebruikt.

Financiering

Rijkswaterstaat heeft zorg gedragen voor de financiering van het totale project.

Figuur 4 Fietstunnel Amersfoort (bron: L.M.v/d Berg)

Conclusies

- Rijkswaterstaat financiert over het algemeen alle rijkswegprojecten en de daarbij behorende aanpassingen.
- Gemeenten en anderen kunnen hun wensen voor rijkswegen kenbaar maken. Deze wensen hebben een grote kans van slagen als er al een wegverbeteringsproject of landinrichtingsplan in gang is gezet waarbij de wensen ingepast kunnen worden.

Contactpersonen

- Rijkswaterstaat Utrecht: Ines 't Hart, 030 – 6009629
- Provincie Utrecht: Chris Kleman, 030 – 2583142
- Rijkswaterstaat Directie Oost Nederland: Bert Stegehuis 026 – 3688911

3.7 Waterberging

In het deelgebied de Vallei ligt een bedrijventerrein waarvoor gemeente Amersfoort plannen heeft voor het vergroten van de waterberging. In Sittard heeft een bedrijf het initiatief genomen om een waterberging aan te leggen. Voor dit project hebben zij zelfs een prijs van het Stimuleringsprogramma intensief ruimtegebruik (StIR) ontvangen. Om twee redenen is het project interessant voor Amersfoort, het is vernieuwend en het is een initiatief van een bedrijf, dus kosteloos voor de gemeente.

Voorbeeldproject

Bedrijvenstad Fortuna in Sittard

Het gaat hier om een tweede watersysteem met grijs water of E-water. Met een gemeenschappelijk bassin kan zowel het water van verharde oppervlakten worden opgevangen, voldoende toevoer van bluswater worden gegarandeerd en een systeem van grijs water worden gevoed. Op deze wijze worden kansen op het gebied van duurzaamheid benut. Eind 2001 zal de aanleg voltooid zijn.

Het reservoir bestond voorheen uit een vijver van 1 meter diep. Het is uiteindelijk uitgegraven tot 5,5 meter diepte. Het kan 33.000 m³ water bergen, 20.000 m³ verkoopt Essent aan de bedrijven, 13.000 m³ is de hoeveelheid water dat door bijvoorbeeld stortbuien opgevangen kan worden.

Het water wordt via een pompstation van Essent naar de bedrijven geleid. Het grijze water wordt bijvoorbeeld gebruikt voor de sprinkler installaties, als huishoudelijk water en proceswater.

Het reservoir heeft drie functies: bluswater reservoir, industriewater reservoir en opvang van regenwater. De combinatie van deze verschillende functies maakt het project aantrekkelijk. Verder is dit watersysteem een gemeenschappelijke voorziening en daarmee ruimtebesparend, kostenneutraal, beter dan allerlei losse voorzieningen. Er kan met een beperkter rioolstelsel worden volstaan en het werkt energie besparend.

Partners

Dit bedrijventerrein is in eigendom van Meulen Bouwpromotie. Zij hebben dit duurzame energie project geïnitieerd. In samenwerking met onder andere Essent en KPN hebben zij een watersysteem voor het bedrijventerrein ontworpen.

Financiering

Essent en Meulen Bouwpromotie zijn samen de grootste financierders. Meulen Bouwpromotie is de initiator. Essent is nu de uitvoerder en wil in de toekomst meer

van dit soort systemen gaan aanleggen op bedrijventerreinen. Dit project heeft een prijs gekregen van het Stimuleringsprogramma intensief ruimtegebruik (StIR). De prijs bestond uit een geldbedrag. Daarnaast heeft de EFRO (Ministerie van Economische zaken) ook een deel gesubsidieerd.

Doordat het water van het bedrijventerrein niet meer in het algemene afvoersysteem terecht komt, en zij zelf voor de verwerking zorgen, is er met het waterschap een overeenkomst gesloten dat zij minder hoeven te betalen voor de zuiveringslasten.

Conclusies

- Een goede partner in het aanleggen van watersystemen is Essent.
- Het watersysteem bestaat niet alleen uit een regenwaterreservoir maar doet ook dienst als blus- en industriewater. Hierdoor is het een milieuvriendelijk systeem.

Contactpersoon

- Dhr. F. Creusen (Manager Industriewater Essent) 040-2084573

3.8 Buitenplaatsen

Algemeen

Aan de rand van de stad wil de gemeente graag op een paar plekken parkachtige landschappen tot ontwikkeling brengen waar nu nog sprake is van gewone landbouwgrond en die grotendeels voor het publiek toegankelijk zouden moeten zijn. De kosten van aanleg en beheer zouden geheel op de schouders van enkele particulieren (bewoners en/of bedrijven) kunnen rusten als dit in de vorm van een 'Nieuwe Buitenplaats' kon geschieden.

Het idee om nieuwe landgoederen en buitenplaatsen in te zetten als instrumenten om buiten de stedelijke gebieden natuur- en landschapsdoelstellingen te verwezenlijken was in 1995 in de Visie Standslandschappen van de ministeries van VROM en LNV naar voren gebracht. Aansluitend daarop is er in 1997 door LNV een project gestart om experimenten voor nieuwe buitenplaatsen te genereren. Uit 16 via de provincies ingediende voorstellen zijn er door een landelijke commissie van VROM en LNV 9 als experiment geselecteerd. Na afronding van de planfase bleken 2 hiervan niet uitvoerbaar. Overgebleven zijn de experimenten De Bleskolk in Almelo, De Buzerd bij Ede, De Haar in Haarzuilens, De Warande in Waddinxveen, Tegenbosch in Eindhoven, Mierlose Dijk bij Helmond en Ijzeren Kuilen in Gulpen. Wegens het beleidsgevoelige en soms ronduit omstrede karakter van de experimenten zijn vooraf per project afspraken gemaakt over de speelruimte en wordt nu ook de uitvoering van de overgebleven 7 experimenten gemonitord, voordat het concept 'nieuwe buitenplaats' tot beleidsinstrument kan uitgroeien.

Voorbeeldproject

Een van de nieuwe buitenplaatsen die als experiment tot stand zullen worden gebracht is Tegenbosch in Eindhoven. In de groene wig 'landelijk Strijp' ligt Landgoed De Wielewaal. De eigenaar wil aan de rand van dit landgoed graag een

nieuwe buitenplaats stichten om daarmee zowel het beheer van het gehele landgoed een stevige financiële basis te geven als het betreffende gebied een maatschappelijke meerwaarde. De dragende functies ter plaatse, sportvelden en fruitteelt, vallen weg, waardoor verpaupering dreigt. Het wordt een openbaar toegankelijk wandelgebied van ruim 30 ha, met lanen, bossen en weiden. In het plan worden bestaande tennisbanen opgenomen en komen woningen en een stoeterij. In het ontwerp werd een bandbreedte van 37 tot 47 woningen opgenomen, maar het ruimtelijk beleid maakt meer dan 30 woningen moeilijk. De onderhandelingen over enerzijds een toename van de bebouwing en anderzijds van de landschappelijke en maatschappelijke waarde zijn langdurig geweest, met de Inspectie Ruimtelijke Ordening als belangrijkste tegenspeler. Het voorstel Tegenbosch is interessant vanwege de vraag hoe je architectonische kwaliteit waarborgt. De gemeente Eindhoven heeft een beeldkwaliteitplan gemaakt. Hoewel nog niet tot uitvoering is overgegaan ziet het ernaar uit dat dit binnenkort kan gebeuren.

Partners

Naast de heer Philips als particulier grondeigenaar en Grontmij Advies en techniek hebben de gemeente en het gewest Eindhoven, het Bureau Experimenten Buitenplaatsen (BEB) van de Dienst Landelijk Gebied, de provincie en de Inspectie Ruimtelijke Ordening een belangrijke rol gespeeld. De belangrijkste kracht waarmee het plan bij selectie- en toetsingsrondes steeds overeind is gebleven is dat grondeigenaar en gemeente het met elkaar eens bleven over scheppen en duurzaam beheren van ruimtelijke kwaliteit met een maatschappelijke meerwaarde.

Figuur 5 Ligging Nieuwe Buitenplaats Tegenbosch in Eindhoven (bron: Grontmij)

Financiering

In feite is een nieuwe buitenplaats een manier om 'rood' voor 'groen' te laten betalen. Financiering van de uitvoering vindt plaats door de verkoop van woningen. Vanwege de experiment status zijn in dit geval een deel van de ontwerpkosten door het BEB betaald.

Conclusie

- Werk constructief samen met een plaatselijke grondeigenaar die het primair gaat om verhoging van de ruimtelijke kwaliteit en die daar een financiering voor zoekt.

Contactpersoon

- Ir. M.C. van den Berg, tel. 030-2858623
Dienst Landelijk Gebied, Bureau Experimenten Buitenplaatsen (BEB)
Postbus 20021
3502 LA UTRECHT
- Gerhard Geerken (Grontmij)

3.9 Behoud (cultuurhistorisch) landschap

Algemeen

Gemeente Amersfoort heeft het idee om ten noordwesten van Amersfoort landschapselementen te versterken, te ontwikkelen en te behouden waardoor de landschaps- en natuurwaarden verbeteren. De gemeente Gemert-Bakel heeft een interessant en goed georganiseerd programma waarbinnen deze zaken vallen, en is daarom geschikt als voorbeeldproject.

Voorbeeldproject

Landschapsbeheer in Gemert-Bakel

In 1989 is een landschapsbeleidsplan voor Gemert-Bakel opgesteld waarin onderscheid wordt gemaakt in drie soorten projecten: projecten die de handhaving van bestaande situaties beogen, projecten voor de versterking van natuur en landschap, en grote ontwikkelingsprojecten. Bij de eerste soort projecten gaat het om behoud van onder meer kleine landschapselementen, zoals singels, poelen en knotwilgen en het natuurvriendelijke beheer van bermen en bossen. Bij de tweede soort projecten gaat het om de versterking van erfbeplantingen, de aanleg van nieuwe poelen, de aankoop en het beheer van overhoekjes en het in hun oude glorie herstellen van bermen en landbouwzandwegen. De derde soort projecten behelst natuurontwikkeling langs vier beken in de gemeente. Door de uitvoering van het landschapsbeleidsplan zijn de mogelijkheden voor recreatie toegenomen.

Partners

Op basis van het landschapsbeleidsplan zijn afspraken gemaakt met onder andere de stichting Gemerts Landschap, de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond (NCB), de stichting Het Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, het waterschap en particulieren. De afspraken betreffen ondermeer de overdracht van eigendom, de

uitvoering van maatregelen en de verantwoordelijkheid voor het beheer. De contacten met de natuurorganisaties en de landbouworganisaties zijn uitermate goed.

Financiering

De gemeente financiert zelf haar handhavingprojecten. Hiervoor is elk jaar 80.000 gulden beschikbaar. Voor de versterkingsprojecten is per jaar 50.000 gereserveerd. De natuurontwikkelingsprojecten worden ieder jaar betaald uit het eigen groenfonds. Per jaar is dat ongeveer 100.000 gulden. De gemeente heeft een unieke samenwerking met een grote groep vrijwilligers en hoeven daarom jaarlijks niet veel te investeren. Deze vrijwilligers komen van de stichting Gemerts Landschap. Hierbij zijn ongeveer dertig vrijwilligersorganisaties aangesloten.

De gemeente ontvangt subsidie via de reconstructiewet. Binnen de gemeente is geen overzicht hoeveel naar welk project toegaat. Het is daarom onduidelijk om welke bedrag het in totaal gaat.

Conclusies en tips

- Projecten die zich richten op het behoud van de cultuurhistorische waarden zijn verweven met andere projecten binnen het landschapsbeleidsplan van de gemeente Gemert-Bakel. Hierdoor is het niet mogelijk om een project dat zich puur en alleen richt op het behoud van cultuurhistorische waarden te belichten.
- Dit voorbeeld is gekozen omdat de gemeente met beperkte financiële middelen veel landschapsprojecten kan realiseren.
- Er zijn projecten die zich puur en alleen richten op het behoud van cultuurhistorische waarden, deze projecten zijn gesubsidieerde projecten in het kader van Belvédère. Aangezien het binnen Amersfoort niet gaat om een Belvédère gebied zijn deze projecten buiten beschouwing gelaten.
- Mevrouw Aline Domna is bereid om meer specifieke informatie te geven over de verschillende projecten in Gemert-Bakel door het geven van een rondleiding.

Contactpersoon

Gemeente Gemert-Bakel: Mevrouw Aline Domna 0492 - 378500

3.10 Reconstructie van beken

Algemeen

In het deelgebied de Vallei heeft de gemeente Amersfoort plannen voor de reconstructie van beken. Algemeen kan gezegd worden dat bij de reconstructie van beken in het buitengebied meestal de volgende partijen betrokken zijn: DLG, een waterschap, een natuurbeherende instantie (Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten) en soms een gemeente. Hierbij geldt dat het waterschap ongeveer 40% van het projectbedrag betaalt, een natuurbeherende instantie 10% en 50% door de provincie of het rijk. Onderhoud en herinrichting van waterlopen in stedelijk gebied worden veelal voor 50% door het waterschap en 50% door de gemeente zelf betaald. Dit zijn globale indicaties van het Waterschap die door de ander contactpersonen werden

bevestigd. De kosten van reconstructie van beken variëren van enkele tonnen tot miljoenen gulden.

Er zijn een aantal subsidies die gebruikt kunnen worden bij de reconstructie van beken. De volgende subsidies zijn door de contactpersonen genoemd:

- A2: deze wordt vervangen door het SGB (subsidiebesluit gebiedsgericht beleid) en het SGM (subsidiebesluit gebiedsgericht milieubeleid).
- GBV: gebiedsbestrijding van verdroging.
- EU potje: POP = plattelandsontwikkelingsplan. Dit is een subsidieregeling die alleen voor het buitengebied geldt.

Het voorbeeldproject 'Dongezone' is een succesvol project waarbij alle bovenstaande ingrediënten aan de orde zijn en is daarom gekozen.

Voorbeeldproject

Dongezone

Het project Dongezone behelst de ontwikkeling van een natuurgebied over een lengte van ca 4 km, met een breedte van gemiddeld 150 m. Het gebied wordt aan weerszijde begrensd door stedelijke nieuwbouw. Het wordt doorsneden door enkele fietspaden en voor natuurliefhebbers is een wandelpad aangelegd. De oude loop van de Donge (recht) was in het provinciaal beleid aangewezen als ecologische verbindingszone. De gemeente Tilburg heeft bij haar uitbreidingsplannen voor het gebied de Reeshof hier rekening mee gehouden door aan weerszijde van de Donge een strook van 75 m. te reserveren voor natuurontwikkeling. Maar ruimte alleen was niet voldoende: er was ook een aangepaste inrichting nodig. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om een andere oeverinrichting, andere waterhoogten en andere beplanting. Het vrijkomende zand e.d. wordt gebruikt voor het bouw- en woonrijpmaken van de uitbreidingsgebieden. Het gebied fungeert dus straks als ecologische verbindingszone voor water en oevergebonden soorten van een laaglandbeekstelsel.

De eerste inrichting is inmiddels 4 jaar oud. Of het project aan de verwachting voldoet is nog moeilijk te zeggen. Wel zijn er vorig jaar tijdens een monitoring enkele soorten van de rode lijst aangetroffen. Men is in ieder geval zeer enthousiast over het gebied zoals het er nu bij ligt.

Partners

Gemeente Tilburg: projecttrekker/initiatiefnemer.

Waterschap de Dongestroom (beheerder Donge): initiatiefnemer/ deels medefinancierder

Dienst Landelijk Gebied : financiering

ARCADIS: opstellen visie, planuitwerking, bestekvoorbereiding, directievoering en toezicht.

De plattegrond van de tuinen

Figuur 6 Appeltern (bron: jaarboek Appeltern 2001)

Financiering

Dit project is niet gefinancierd uit 'rood voor groen' maar is met behulp van verschillende financiële partners gerealiseerd. Gemeente Tilburg heeft het meeste gefinancierd: 75 %.

Daarnaast is er een subsidie van Interreg en bijdragen van het Waterschap de Dongestroom, DLG en het Brabants Landschap ontvangen. De kosten waren in totaal 18 miljoen gulden.

Conclusies en tips

- Reconstrueren van beken is maatwerk.
- Bij de reconstructie van beken zijn vaak dezelfde partijen betrokken: DLG, een waterschap, een natuurbeherende instantie en eventueel een gemeente.

- Jan van Noord (033 - 434 63 12) is projectleider van herstelprojecten binnen het Waterschap Vallei en Eem en daarmee een belangrijk aanspreekpunt in deze. Hij is bereid om met de gemeente Amersfoort door het gebied te lopen en tips te geven.
- Er is een projectgroep 'Visieontwikkeling op de Eem'. De projectleider is Leo van Hulten (030-258 36 21).

Contactpersonen

- Waterschap Vallei en Eem: Jan van Noord (033 - 434 63 12).
- Waterschap Mark en Weerij: Huib van Dis (076 - 560 15 15) (06 - 175 52 48).
- Arcadis: Peter Petter (013 - 542 91 09) (06 – 531 55 629), e-mail: zpetpe@tilburg.nl. Hij is contactpersoon voor de Dongezone.

3.11 Concentratie 'groen' bedrijven

Algemeen

Een ander plan voor het deelgebied de Vallei is het realiseren van een concentratie van 'groene' bedrijven aan de rand van een bedrijventerrein. Hierdoor ontstaat een groene zoom langs het bedrijventerrein. Hier moet gedacht worden aan tuinbedrijven zoals Intratuin, volkstuinten, kwekerijen en andere, kleine tuingerichte bedrijven, deels op het bedrijventerrein zelf en deels daar vlak buiten. Een concentratie van 'groene' bedrijven is nog nergens in Nederland gerealiseerd. Het is een uniek idee. Een echt goed voorbeeldproject is daarom niet voorhanden. Wel zijn er bedrijven die bij dit thema aansluiten. Hieronder wordt een origineel bedrijf besproken dat zeer geschikt is voor de realisatie van een groene zoom langs het bedrijventerrein in Amersfoort.

Voorbeeldproject

Appeltern

De Appeltern bestaat uit 140 modeltuinen met ongeveer evenveel exposanten. De exposanten zijn ondernemers die vanuit het hele land komen. Zij tonen daar hun nieuwste materialen. Er wordt niets verkocht. In de Appeltern worden producenten en consumenten bij elkaar gebracht. Er komen ongeveer 150.000 bezoekers per jaar waaronder gemeenten, particulieren, architecten etc. Het aantal neemt elk jaar toe. Het complex beslaat momenteel circa 12 ha. Aan de andere kant van de Wetering zijn 3 ha verworven voor toekomstige uitbreiding. Naast de 140 modeltuinen worden er cursussen voor onder andere stratenmaker en tuinonderhoud gegeven. Vlakbij de Appeltern ligt een recreatiegebied. Mensen kunnen een arrangement nemen waar een bezoek aan de Appeltern inzit. Zowel toeristen vanuit België, Engeland als dagjesmensen uit Nederland brengen graag een bezoek aan de mooie tuinen van Appeltern.

Partners

De tuinen van Appeltern zijn een particulier initiatief. De gemeente Beneden-Leeuwen heeft hiervoor alleen het bestemmingsplan aangepast.

Financiering

De eigenaar van de Appeltern heeft dit met eigen vermogen gerealiseerd.

Conclusies

- De Appeltern is een bedrijf met een nationale en internationale reikwijdte.
- Behalve voor ondernemers is het bedrijf zeer aantrekkelijk voor recreanten en toeristen.

Contactpersoon

De Tuinen van Appeltern
Walstraat 2a
6629 AD Appeltern
0487-541732

3.12 Kanoroutes

Algemeen

In het deelgebied de Stad heeft de gemeente Amersfoort het idee om de grachten en kanalen zo in te richten dat deze een doorgaande route voor kanovaarders vormen. Het onderstaande voorbeeldproject beschrijft een geslaagd project waarbij kanoroutes zijn aangelegd.

Voorbeeldproject

Alphen aan de Rijn

In Alphen aan de Rijn zijn onlangs zes kanoroutes gerealiseerd. De provincie wil de toeristische sector stimuleren waardoor de economische structuur van het gebied verbeterd wordt. Het uitvoeringstraject heeft ongeveer 3 jaar in beslag genomen. De kanoroutes zijn verschillend in lengte, variërend van 15 tot 40 kilometer.

Partners

Het Rijnstreek Beraad was de initiatiefnemer voor dit project. Het Rijnstreek Beraad is een samenwerkingsverband van de gemeenten Ter Aar, Jacobswoude, Alphen aan de Rijn, Nieuwkoop, Rijnwoude en Liemeer. De andere partijen die betrokken waren bij dit project zijn: de provincie, het waterschap, de VVV, een ingenieursbureau en een kanovereniging.

Financiering

Het Rijnstreek Beraad en de provincie hebben samen de aanleg van de kanoroutes gefinancierd.

De kanovereniging heeft in de uitvoering van het project een belangrijke rol gespeeld. Zij hebben de geplande routes gevaren en hierover een rapport geschreven waarin onder andere de knelpunten van de routes werden aangegeven.

Conclusies

- Dit project is groot van opzet. De kanoroutes die in dit project uitgezet zijn betreffen niet alleen een stad, maar hebben een provinciale reikwijdte. Hierdoor waren meer gemeentes betrokken bij het project.
- De uitvoering van het project lag voornamelijk bij de kanovereniging, de uiteindelijke gebruikers van de kanoroutes. Dit bleek zeer effectief, efficiënt en goedkoop te zijn.
- De kanoroutes van Alphen aan de Rijn staan beschreven in een boekje dat bij de VVV in Alphen aan de Rijn verkrijgbaar is: 0172 – 495 600.

Contactpersonen

Nederlandse Kano Bond (NKB)
Dhr. Hennie Dekker (0412 – 627 376)
Vlasakkerweg 1
Postbus 1160
3800 BD Amersfoort
033 – 461 27 14

Secretaris van de plaatselijke kanovereniging
Dhr. Kok 0172 - 421294.

Rijnstreek Beraad
Dhr. Smulders
Postbus 353
2000 AJ Alphen a/d Rijn.
0172 – 476 961

3.13 Openstelling terreinen

Algemeen

Het deelgebied de Heuvelrug staat bekend om haar recreatie- en natuurwaarden. In het gebied liggen zorginstellingen en scholen. De groene omgeving van deze gebouwen is niet openbaar toegankelijk. Om het hele gebied recreatief aantrekkelijker te maken zijn doorgaande wandelroutes gewenst. De gemeente Amersfoort wil graag dat de terreinen opengesteld worden. Een organisatie die regelmatig met openstelling van terreinen te maken heeft is de Stichting Wandelplatform–LAW. De Stichting krijgt van psychiatrische en andere zorginstellingen tegenwoordig gemakkelijker dan voorheen medewerking voor medegebruik. Het streven om de betreffende instellingen zoveel mogelijk te integreren in de maatschappij kan een reden zijn. Daarnaast zijn er andere partijen waarmee zij regelmatig te maken hebben zoals landgoedeigenaren. Voor het openstellen van terreinen zijn landgoedeigenaren vaak de moeilijkste partij om mee te onderhandelen. De Stichting krijgt vaak een ‘nee’ als antwoord als zij vragen of zij een bewegwijzerde route over het landgoed mogen aanleggen. De laatste tijd klinkt steeds vaker het geluid door dat de landgoedeigenaren een prestatiebeloning verlangen. Er wordt zelfs overwogen opengestelde landgoederen af te sluiten als die beloning er niet komt. Wel is het zo dat als het

landgoed gebruik maakt van het Programma Beheer en tevens kiest voor een licht of zwaar 'recreatiepakket' men verplicht is aan het Wandelplatform alle medewerking te verlenen. De Stichting heeft met defensie terreinen dezelfde ervaring als met landgoedeigenaren, maar dat heeft vooral met feitelijke gevaren en risico's te maken. Wanneer een defensie terrein eenmaal geheel of gedeeltelijk opengesteld is, dan kunnen met de beheerder gemakkelijk goede afspraken over de inrichting van het terrein gemaakt worden.

Figuur 7 Bossen bij instellingen ten zuidwesten van Amersfoort (bron:L.M. v.d. Berg)

Een succesvol voorbeeld van de Stichting is de openstelling van het Westerhok te Monster ten behoeve van het Visserspad.

Voorbeeldproject

Instelling Het Westerhok te Monster ten behoeve van het Visserspad.

Over het terrein van de psychiatrische instelling het Westerhok heeft de Stichting LAW een gedeelte van het Visserspad gerealiseerd. Het Visserspad is vergelijkbaar met het Pieterpad. De Stichting maakt alleen gebruik van bestaande paden die over het terrein lopen.

Partners

De instelling is eigenaar van het terrein. Dhr. Bouricius (vrijwilliger van de Stichting LAW) heeft slechts een kort overleg gevoerd met de directie van de instelling, waarna meteen toestemming is gegeven voor het aanleggen van het pad.

Financiering

De bewegwijzering is betaald door de instelling. De Stichting LAW investeert ook zelf regelmatig in bewegwijzering van de wandelroutes. Hiervoor krijgen zij geld van onder andere de ANWB, de Nederlandse Wandelsport Bond en soms van het Rijk.

Conclusies

- In het algemeen is toestemming krijgen voor openstelling van terreinen niet gemakkelijk.
- Instellingen zijn bereid om hun terreinen open te stellen voor wandelaars.
- Voordat men met onderhandelingen over openstelling met de terreineigenaren begint, moet eerst een duidelijk plan komen waar men precies het wandelpad wil hebben, met name de plekken waar de route het terrein binnengaat en verlaat.

Contactpersonen

Stichting Wandelplatform-LAW

Dhr. T. Romeijn

Postbus 846

3800 AV Amersfoort

tel: 033 - 4654377

e-mail; slaw@wandelnet.nl

Dhr. F.E.J. Bouricius (vrijwilliger/padbeheerder)

tel: 071 - 401 46 99

Bij het Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei- en Krommer Rijngebied heeft de heer J. Wijberg (030-2974003) ervaring in het benaderen van landgoedeigenaren voor doorgaande wandelroutes en bij de Recreatiegemeenschap Veluwe is dat de heer G. Beltman (055-5262121).

3.14 Reconstructie parken

Algemeen

De gemeente Amersfoort heeft het idee om een oud stadspark nieuwe eigentijdse allure te geven. De reconstructie van het Valkenberg park in Breda is een prachtig voorbeeld hiervan. Dit stadspark is omgetoverd van een verloederd, onveilig en onaantrekkelijk stadspark naar een recreatief zeer aantrekkelijk park. Vanwege het grote contrast tussen voor en na de herinrichting is dit voorbeeld gekozen.

Voorbeeldproject

Valkenberg park in Breda

Het Valkenberg park was onveilig. Dit kwam door de ligging van het park, namelijk dicht bij het uitgaanscentrum en het station. De dichte begroeiing gaf de mensen een onveilig gevoel. Daarbij werd het park slecht onderhouden. Weinig mensen maakten gebruik van het park. De gemeente zag de noodzaak hier wat aan te doen. Een 'binnenstadstructuurplan 1993 - 2007' is opgesteld waarbij de gehele binnenstad werd aangepakt. De reconstructie van het Valkenberg park stond als eerste punt op de lijst.

Van oudsher was het park een kasteeltuin met een barokstijl (16^e eeuw). In de 18^e eeuw is deze tuin omgevormd tot een engelse landschapstuin. Bij het nieuwe ontwerp zijn elementen van beide stijlen terug te vinden in het park.

Inmiddels is het 5 jaar geleden dat het park is heringericht. Het park wordt nu intensief gebruikt door een veelzijdig publiek. Naast de gebruikelijke functies van een stadspark, zoals dat men er kan zonnen, skeeleren en wandelen, heeft het park ook een functie als podium voor verschillende festiviteiten zoals film- en muziekfestivals. Na de reconstructie is het Valkenberg park zo populair geworden dat de gemeente de recreatiedruk iets wil terugbrengen. Gevreesd wordt voor een kwalitatieve achteruitgang van het park bij aanhoudende grote recreatiedruk.

Partners

De gemeente Breda heeft voordat men is begonnen met het ontwerpen van de reconstructie van het park eerst bijeenkomsten georganiseerd met belanghebbenden zoals omwonenden, natuurverenigingen en vogelwerkgroepen. Alle wensen en ideeën zijn voorgelegd aan de architect en deze heeft ze zo goed als mogelijk verwerkt in het nieuwe ontwerp voor het park.

Financiering

De gemeente Breda heeft 5 miljoen geïnvesteerd in het park. Daarnaast zijn de onderhoudskosten 450.000 gulden per jaar. De gemeente heeft per jaar 200.000 gulden beschikbaar voor het onderhoud zodat niet al het benodigde onderhoud uitgevoerd kan worden.

Conclusies

- De herinrichting van het Valkenberg park is zeer succesvol gebleken.
- Vanwege de verhoogde recreatieve waarde die het park heeft gekregen is dit park geschikt geacht om als voorbeeld te dienen voor de gemeente Amersfoort.
- Gemeente Breda heeft geen subsidie ontvangen voor dit project.
- De meest voor de hand liggende subsidie die een park kan krijgen is wanneer een park een rijksmonument is zoals het Sonsbeekpark in Arnhem. Daar hebben ze een eenmalige investeringsbijdrage van het rijk ontvangen van 3 miljoen.
- Uiteraard zijn de huidige GIOS-gelden een ingang om extra financiering voor de reconstructie van een park te ontvangen.

Contactpersoon

Gemeente Breda, dienst Stadsbeheer, Theo Hopman: 076 -5294883.

3.15 Nieuwe functies stadsbos

Algemeen

Ten zuiden aan de rand van Amersfoort ligt het landgoed Nimmerdor, dat bijna geheel uit bos bestaat. De recreatieve gebruikswaarde van dit gebied is op dit moment laag. Gemeente Amersfoort heeft het idee om het gebied aantrekkelijker te maken voor recreanten.

In de stad Almere is een vernieuwend project aan de gang. Hier wordt een afwisselend en aantrekkelijk stadslandgoed De Kemphaan gerealiseerd dat een hoge

attractieve waarde heeft voor vele soorten publiek en daarom een uitstekend voorbeeld voor de gemeente Amersfoort vormt.

Voorbeeldproject

De Kempphaan

In het Waterlandse Bos, onderdeel van de 1100 ha grote Almeerderhout, bevindt zich de Kempphaan, een voormalig biologisch voorlichtingscentrum dat enkele jaren geleden een nieuwe functie kreeg als modern stadslandgoed. Hier werd aan het water een prachtig nieuw houten gebouw neergezet dat onderdak biedt aan exposities over de natuur, horeca, een winkel, een bierbrouwerij en kantoren van Staatsbosbeheer. Eveneens aan het water vinden we vestigingen van de meest uiteenlopende partners: Stichting Aap, leerwerkprojecten van Bureau Nieuwland, een biologische stadsboerderij die een deel van zijn productie weer verkoopt in de winkel van het centrale gebouw en een educatief programma verzorgt, Stichting Kindervakantieland, en het Milieu- en Natuureducatief Centrum van Almere.

De oppervlakte van stadslandgoed De Kempphaan is 18 hectare. Het geheel wordt met de aanleg van lanen en waterpartijen geïntegreerd in het omliggende en circa zevenhonderd hectare grote Waterlandse Bos. Vlakbij liggen een schapenwei, een labyrint, een natuurkampeerterrein en een manifestatierrein. Op het landgoed zelf worden binnenkort de bossen, die nu nog 'gewoon' zijn met hier en daar een picknickbankje, ingericht volgens bepaalde thema's, zoals bijvoorbeeld een speelbos en een romantisch bos.

Het landgoed zal optimaal ontsloten worden met wegen, een bushalte en routes voor langzaam verkeer. Het landgoed zal voor Almere een belangrijke recreatieve functie hebben en een sociaal ontmoetingspunt zijn met een op het thema 'natuur en milieu' afgestemd karakter.

Partners

Stichting de Kempphaan is de initiator geweest. Na een goede start heeft het project door geldgebrek ongeveer anderhalf jaar stilgelegen. De gemeente heeft uiteindelijk een flinke investering gedaan zodat het project verder afgerond kan worden.

Het landgoed is in eigendom van Staatsbosbeheer. De gemeente Almere en Staatsbosbeheer hebben samen een architectenbureau in de arm genomen om een plan te maken voor de inrichting van de bossen (speelbos en romantisch bos).

Wanneer het project 'stadslandgoed De Kempphaan' is afgerond wordt er een onafhankelijke directeur aangesteld die zorg moet dragen voor een juiste exploitatie van het gebied. Boven deze directeur zal een commissie van twee personen staan: één afgevaardigde van Staatsbosbeheer en één afgevaardigde van de gemeente Almere.

Financiering

De gemeente heeft 6,5 miljoen gulden geïnvesteerd in het project. Dit is éénmalig. Staatsbosbeheer verpacht de grond aan de verschillende partners. Van dit geld kan

Staatsbosbeheer het landgoed onderhouden. Iedere partner is verplicht het hele jaar door activiteiten te organiseren waar mensen op afkomen. De verwachting is dat in de eerste paar jaren 150.000 recreanten per jaar het gebied zullen bezoeken. In de toekomst wordt het dubbele aantal verwacht. Deze inkomsten worden gebruikt om het stadslandgoed in stand te houden.

Figuur 8 De Kempphaan als trekpleister in bosgebied (bron:Staatsbosbeheer)

Figuur 9 Speelbos (bron: Staatsbosbeheer)

Conclusies

- Een bijzonder, openbaar gebouw als trekpleister lijkt onvermijdelijk wil je een bos een hogere recreatieve gebruikswaarde geven.
- De verschillende partners zorgen voor de inkomsten van het landgoed. Staatsbosbeheer heeft het onderhoud en beheer van het landgoed op zich genomen. De toekomstige directeur draagt zorg voor een juiste exploitatie. De gemeente heeft uiteindelijk een alleen adviserende rol.
- De gemeente Almere hoeft in de toekomst weinig kosten te maken voor de instandhouding van het stadslandgoed.

Contactpersoon

Staatsbosbeheer, Regio Flevoland-Overijssel, boswachter Herman Hake 036-5384416

3.16 Restauratie de Schans

Algemeen

In de gemeente Amersfoort ligt een oud verdedigingswerk, een oude bunker in een aarden wal genaamd de Schans. Voor de Schans is men op zoek naar een nieuwe functie. De Schans ligt vlak bij de Eem. Amersfoort heeft ideeën om de Eem recreatief aantrekkelijker te maken. De Eem wordt al gebruikt door pleziervaart.

In Nederland worden op het moment veel oude verdedigingswerken gerestaureerd, denk aan de stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dit zijn rijksmonumenten. Hieronder wordt een onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie besproken. Het voorbeeld is in die zin geschikt dat men een recreatieve bestemming aan een fort heeft gegeven, met behoud van natuurwaarden. Deze bestemming past uitstekend in het beeld wat Amersfoort heeft voor de Schans.

Figuur 10 De Schans in Amersfoort (bron: L.M. v.d. Berg)

Voorbeeldproject

Werk aan de Korte Uitweg

Werk aan de Korte Uitweg is een voormalig verdedigingswerk en maakt onderdeel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tussen 1871 en 1877 werd het terrein (fortgracht, aarden wal, binnenterrein) en de bebouwing aangelegd ter versterking van de linie en als onderdeel van de 'Stelling van Honswijk'. Na de tweede wereldoorlog werd weinig onderhoud aan de waterlinieforten gepleegd. De waterlinie raakte in verval en tegelijkertijd kreeg de natuur een kans om zich te ontplooiën. Het Werk aan de Korte Uitweg is nu een rijksmonument. Alles moet daarom zoveel mogelijk conform oud bestek, op een milieuvriendelijke wijze, en met respect voor de aanwezige flora en fauna worden hersteld. Noodzakelijk zijn wel eigentijdse toevoegingen als elektra, waterleiding en telefoon. Er is al veel restauratiewerk verricht.

De gemeente Houten heeft toestemming gegeven voor openstelling en steunt de realisatie van een pleisterplek in de Waterlinie. Het fort is op 1 juni 2000 door de burgemeester geopend. Het terrein is opengesteld voor bezoekers, wandelaars en tentkampeerders. Het terrein heeft de erkenning gekregen als 'natuurkampeerterrein'. Er loopt een aanvraag om vanaf het voorjaar van 2001 onderdeel te zijn van de SBB Kampeerterreinen en opname van de Korte Uitweg in het 'groene boekje' voor alle rustige en milieuvriendelijke kampeerterreinen. Langs het terrein loopt de ANWB fietsroute 'De Nieuwe Hollandse Waterlinie' en vrijwel zeker in 2001 de Lange afstandswandeling 'de Fortenroute'. Ook de 'Kromme Rijn' fietsroute passeert vlakbij. In de toekomst zal het terrein een startpunt voor fietsers worden.

Partners

Het Werk aan de Korte Uitweg is door Staatsbosbeheer in erfpacht gegeven aan de stichting 'Werk aan de Korte Uitweg'. De stichting zorgt voor zoveel mogelijk herstel en behoud van het fort en openstelling voor het publiek.

Financiering

Herstel van het fort is mogelijk dankzij bijdragen van Staatsbosbeheer, het T.B.I. Fonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds en het K. F. Heinfonds te Utrecht. Nog dit jaar worden besluiten over een mogelijke bijdrage verwacht van de Rijksdienst voor Monumentenzorg (RDMZ), de projectgroep Nieuwe Hollandse Waterlinie, de provincie Utrecht en de gemeente Houten.

Conclusies

- Het Werk aan de Korte Uitweg is weliswaar groter van opzet dan de Schans, toch heeft de Schans, grenzend aan een bestaande jachthaven, genoeg mogelijkheden om als recreatief attractiepunt (natuurcamping) ingericht te worden.
- Een enthousiaste initiatiefnemer of stichting is noodzakelijk voor het slagen van dit project.

Contactpersoon

Stichting Werk aan de Korte Uitweg
Lange Uitweg 42a
3999 WL Tull en't Waal
tel: 030 - 6342199 of 06 - 16268101

3.17 Verhoging belevingswaarde van grachten, beken, kanalen

Algemeen

Behalve het idee om doorgaande kanoroutes te realiseren, heeft de gemeente Amersfoort het idee om de oevers van kanalen, grachten en beken recreatief aantrekkelijker te maken.

Een voorbeeldproject dat specifiek ingaat op de verhoging van de belevingswaarde van waterlopen is niet beschikbaar. Er zijn uiteraard projecten die bijdragen aan de verhoging van de belevingswaarde maar deze hebben dat niet als uitgangspunt. De

projecten worden omschreven als herinrichtingprojecten van oevers en zijn voornamelijk gericht op natuurontwikkeling.

De financiële partners die bij deze projecten betrokken zijn bestaan voornamelijk uit de gemeente en het waterschap. Het waterschap zorgt voor de ecologische inrichting van de oevers. Wanneer de gemeente een andere dan ecologische inrichting wenst zal deze dat voornamelijk zelf moeten bekostigen. Hieronder wordt een project besproken waar door middel van natuurontwikkeling de oevers aantrekkelijker gemaakt worden.

Voorbeeldproject

Stadswater Clingelloop:

In 1998 is het raamplan 'Facelift stedelijk water in Breda' opgesteld. In het raamplan is een planning opgenomen voor het groot onderhoud – baggeren en herinrichten – van de in totaal veertien deelgebieden. De Clingelloop in de Haagse Beemden (woonwijk) is er hier één van. Binnen dit project gaat het om herinrichting van oevers. Het waterschap draagt zorg voor het beheer van de oever tot 10 meter vanaf de waterkant. Buiten deze 10 meter ligt de verantwoordelijkheid bij de gemeente.

Figuur 11 De Clingelloop (bron: Waterschap Mark en Weerij)

Partners

Om het plan goed te kunnen uitvoeren, wordt er met drie partijen samengewerkt. Zo is de gemeente Breda erbij betrokken omdat zij belang heeft bij een aantrekkelijke inrichting van de waterlopen in de stad Breda. He Hoogheemraadschap van West-Brabant (kwaliteitsbeheerder) zorgt ervoor dat het water voldoende schoon blijft. Het waterschap Mark en Weerij (kwantiteitsbeheerder) beheert het waterpeil en zorgt voor de voldoende waterafvoer tijdens een aanhoudende regenbui. Bij deze organisaties speelt een aantrekkelijke woonomgeving, zowel voor mens als dieren, een belangrijke rol.

Financiering

Het Waterschap Mark en Weerijns en de gemeente Breda financieren beiden 50%.

Conclusies

- Er zijn geen projecten die de verhoging van de belevingswaarde van waterlopen behandelen.
- Er zijn wel projecten die door middel van natuurontwikkeling de oevers aantrekkelijker maken. Deze projecten liggen in handen van het waterschap.
- Wil een gemeente een andere dan ecologische inrichting van de oevers, dan zullen zij dit zelf moeten bekostigen.

Contactpersonen

Karin Moll of Peter Mouwen van het Waterschap Mark en Weerijns (076 – 5601515)

3.18 Buurtparkjes

Algemeen

In het deelgebied Stad wil de gemeente Amersfoort buurtparkjes opknappen. In elke stad vinden dit soort activiteiten plaats. Veelal gebeurt dit op basis van gemeentegelden. Hier wordt een voorbeeld besproken waarbij door extra steun van het rijk en door grondverkoop herinrichting van een wijkparkje mogelijk werd: 'het Zaaarpark' in Breda. Door een nieuwe inrichting kreeg het parkje zowel een ecologische als recreatieve betekenis.

Voorbeeldproject

Zaaarpark

Het Zaaarpark in Breda is een wijkparkje van ongeveer 6 hectare. Het park was voorheen een vergeten en verloederde reststrook tussen twee woonwijken. Het Zaaarpark bestond reeds als park maar functioneerde naar de mening van de gemeente niet goed. Een beek (de Aa of Weerijns) en een beekje (de Zaaart) stromen langs het park, maar er was vrijwel geen relatie tussen water en groen. Dit werd des te meer als een probleem ervaren, omdat de beken en de daaraan grenzende gebieden – in potentie- een ecologische verbindingszone vormen door de stad.

De vraag was een herinrichtingsplan voor het Zaaarpark te maken. De nieuwe inrichting zou beter in moeten spelen op de ecologische potenties van het gebied. Bovendien moest het park een grotere aantrekkingskracht uitoefenen op de stadsbewoners. Bij de uiteindelijke aanleg is de nadruk gelegd op de recreatieve mogelijkheden en niet op de ecologische structuur van het park. De totale duur van het project bedroeg twee jaar, 1992 - 1994.

Partners

De gemeente Breda was de initiator, het ziekenhuis en het Rijk waren de andere partijen in het project. Het architectenbureau H+N+S heeft het ontwerp van het park op zich genomen.

Financiering

De financiële partners waren de gemeente Breda, het rijk (subsidie fl. 800.000) en het ziekenhuis. Het ziekenhuisbestuur heeft een gedeelte van de grond van het park gekocht omdat zij wilden uitbreiden. Dit was tevens de doorslaggevende factor om met dit project te beginnen.

De kosten voor de herinrichting bedroegen fl. 1,8 mln.

Conclusie

- Door zowel grondverkoop als subsidie van het rijk kon het herstel van een wijkparkje doorgang vinden.

Contactpersoon

H+N+S Landschapsarchitecten
Harma Horlings
Postbus 10156
3505 AC Utrecht
030 – 244 57 57

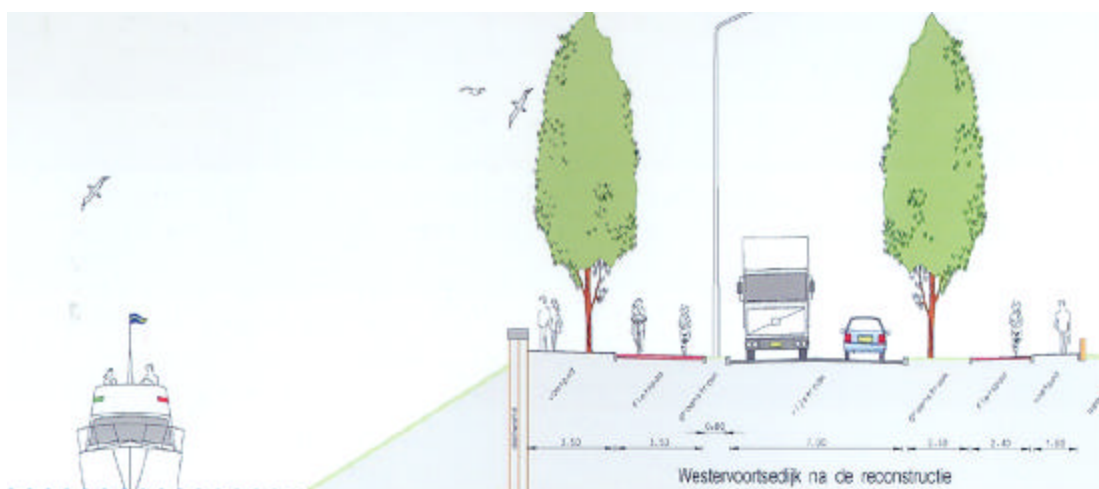
3.19 Randenverfraaiing bedrijventerrein + imago bedrijfspanden

Algemeen

De stedeling die een ommetje wil maken in het buitengebied moet zich eerst vaak een weg zoeken door een bedrijventerrein. Dit kan reden genoeg zijn om het betreffende stuk buitengebied ook maar te mijden. Op of langs deze terreinen is doorgaans niet voorzien in routes die voor recreatief verkeer aanvaardbaar zijn, laat staan aantrekkelijk. Veel oudere bedrijventerreinen zijn gelegen aan laad- en loskades, die echter zelden of nooit meer worden benut. Het zijn de achterkanten van bedrijventerreinen geworden en ze liggen er vaak rommelig en verwaarloosd bij. Anders dan bij nieuwe bedrijventerreinen is hierbij van het profiteren van 'zichtlokaties' absoluut geen sprake. In een recent 'Inspiratieboek Intensief Ruimtegebruik op Bedrijventerreinen' van het Stimuleringsprogramma Intensief Ruimtegebruik (StIR) van het Ministerie van VROM (november, 2000) verwachtten we wel een paar voorbeelden te vinden van hoe aan dit soort randen een recreatieve meerwaarde was gegeven. Opvallend is dat dit niet het geval blijkt te zijn. Het boek geeft veel voorbeelden van herstructurering en revitalisering van oude bedrijventerreinen, maar de aandacht voor (al dan niet groene) randen is minimaal. Het blijkt toch steeds vooral te gaan om het vinden van meer uitgeefbaar terrein, vaak ten koste van oorspronkelijke groenstroken. Het resterend groen krijgt dan wel een facelift. Hoewel in veel voorbeelden wordt gezegd dat het terrein een betere 'uitstraling' krijgt, wordt dat niet vertaald in inrichting van de randen en verfraaiing van de gevels op die randen.

Figuur 12 Bedrijventerrein Amersfoort (bron: L.M. v.d. Berg)

Figuur 13 Herinrichting van de rand van een bedrijventerrein

Voorbeeldproject

Nog het meest in de buurt van de Amersfoortse situatie op de Isselt is een plan voor de bedrijventerreinen Westervoortsedijk, Het Broek en Kleefsche Waard in Arnhem, dat in het Inspiratieboek wordt genoemd. Hier ontstaat ca. 30 ha nieuw uitgeefbaar terrein op een totaal van 250 ha. 'Herinrichting van straten met een nieuw profiel, groenvoorziening, parkeren en riolering in één keer levert een hoogwaardiger uitstraling van de openbare ruimte op waardoor bedrijven bereid zijn om weer te investeren in hun bestaande kavel'. Het project is in 1996 opgezet en was in 1999 volop in uitvoering. De werkgelegenheid zal er naar verwachting groeien met 5200 arbeidsplaatsen. Het onderdeel 'Westervoortsedijk' is met name interessant omdat hier in samenwerking met het Waterschap Rijn en IJssel een combinatie kon worden gemaakt met versterking van de waterkering. Daardoor ontstaat er na bodemsanering, vernieuwing van riolering en het aanbrengen van nieuwe verharding meer ruimte voor groenstroken, voet- en fietspaden. Op termijn zal aan deze 'achterkant' van Arnhem een 'laanffect' ontstaan. In het totale revitaliseringsproject waar dit een onderdeel van is staat goede communicatie met ondernemers en bewoners centraal.

Partners

Behalve het Waterschap Rijn en IJssel zijn naast de gemeente ook de provincie en het ministerie van Economische Zaken partners in het project. Verder is er de ESKAN (Stichting Economische Stimulering Knooppunt Arnhem-Nijmegen, die de gemeente geholpen heeft aan een forse Europese subsidie.

Financiering

Voor het revitaliseringsproject als geheel geldt dat subsidies van diverse instanties zoals rijk, provincie, particulieren en de EU voor ca. de helft bijdragen aan de financiering van de ca. f 65 miljoen. De gemeente Arnhem draagt de andere helft bij. Het onderdeel Westervoortsedijk kost ongeveer f 10 mln, waarvan de gemeente circa 40% voor haar rekening neemt. De rest komt van subsidies van efro, bob/stirea, Biza en Provincie.

Conclusies en tips

Draagvlak bij de ondernemers is van groot belang en wordt in stand gehouden door een enthousiaste projectleiding, die veel aandacht heeft voor communicatie. De nadruk op 'duurzame ontwikkeling' was belangrijk voor het verwerven van externe fondsen.

Contactpersoon

J.M. Troost, Th. Kalsbeek: gemeente Arnhem, tel.: 026-3773696/3773850

3.20 Exploitatieprobleem landgoed

In het buitengebied van de gemeente komen een paar landgoederen voor die met hoge beheerslasten zitten voor park en/of bebouwing. Als voorbeeld werd De Coelhorst genoemd in de Eemvallei ten westen van de stad. Elders worden dergelijke exploitatieproblemen meestal opgelost door het aantrekken van woningbouw en andere stedelijke of recreatiefuncties. Als dat met overleg gebeurt kan het ter plaatse zeker tot een verhoging van de ruimtelijke kwaliteit leiden, maar vaak wordt het oorspronkelijke landgoed-karakter (verweving van landbouw en bosnatuur met een monumentaal hoofdgebouw, een koetshuis en enkele agrarische bijgebouwen) er door ondermijnd. Een in dit opzicht veelbelovend voorbeeld is in paragraaf 3.8 reeds besproken.

Moelijker wordt het als juist de karakteristieke openheid op het landgoed van groot belang geacht wordt. In dat geval wordt het soms van gemeentewege toegestaan om het bestaande gebouw na een grondige verbouwing intensiever te gaan gebruiken, bij voorbeeld in de vorm van enkele appartementen, een horeca- of kantoorfunctie. De Federatie Particulier Grondbezit worstelt al jaren namens haar leden met deze materie en voor een hoogwaardig beheer van zowel gebouwen als buitenruimte bestaan er geen standaard oplossingen. Het blijft maatwerk en benutten van toevallige kansen die zich per geval voordoen. Een voorbeeld: in het landgoed 'Klein Westerhout' (bijna 30 ha) aan de Linge bij Geldermalsen zoekt de eigenaar het sinds 1991 in teelt en verwerking van biologisch fruit.

Voorbeeldproject

Naast het voorbeeld onder 3.8 (Buitenplaatsen), waarin het 'rood voor groen' principe een belangrijke rol speelt illustreert het landgoed Anderstein bij Maarsbergen (200 ha) ook iets van een 'groen voor rood' principe. Na een in 3 fasen opgebouwde golfbaan (27 holes) en convenanten met de gemeente Maarn en de provincie Utrecht over omzetting van 2 vrijgekomen pachtboerderijen in 4 bouwkavels van elk 1 ha voor grote huizen op erfpacht zoekt de eigenaar het nu vooral in landschaps- en natuurontwikkeling. Het uitgangspunt was: 'van laagwaardig rood naar hoogwaardig rood', dus alleen nieuwbouw na afbraak van stallen, e.d. En om dat 'hoogwaardig rood' waar te maken schakelt hij over van melkvee naar vleesvee, waarbij begrazing opgenomen wordt in een zwaar beheerspakket ter verhoging van de landschappelijke kwaliteit. Veehouderij blijft dus wel een inkomstenbron maar wordt ten dienste gesteld van het landschapsbeheer. Op dit landgoed worden de verschillende vergoedingsregelingen zorgvuldig bij elkaar gesprokkeld met als motto's: 'de kost gaat voor de baat uit' en 'actief landgoedbeheer is voorbehouden aan actieve mensen met uithoudingsvermogen' (interview met de heer van Beuningen in De Landeigenaar, Januari 2001).

Partners

Het initiatief ligt duidelijk bij de landgoedeigenaars. Ze hebben het bezit ondergebracht in een BV met 5 kinderen en 16 kleinkinderen als aandeelhouders en preferente aandeelhouders. Namens deze BV zijn convenanten gesloten met de gemeente Maarn en de provincie Utrecht over de te leveren prestaties in ruil voor medewerking in de RO-sfeer. De Golfclub Anderstein is sinds haar oprichting in 1986 een belangrijke partner.

Financiering

Er wordt maximaal gebruik gemaakt van bestaande financiële regelingen. Inkomsten worden verworven uit (erf)pacht en vergoeding voor beheersactiviteiten, met name ook die op en rond de golfbaan.

Conclusie en tips

- Wederzijds vertrouwen speelt hier een grote rol.
- Beschouw landgoederen als integrale, multifunctionele eenheden
- Een gezonde exploitatie van een landgoed kan niet zonder een goede benutting van de bestaande of in hoogwaardiger vorm te herbouwen opstallen
- Geef particulieren ruimte voor zelfrealisatie van overheidsdoelstellingen.

Contactpersoon

Ing. H.A. van Beuningen
Directeur Landgoed Anderstein BV
Woudenbergseweg 11
3953 ME WOUDENBERG
tel: 0343-430373

Federatie Particulier Grondbezit
Laan van Beek en Royen 1a
3701 AH ZEIST
tel: 030-6934555
e-mail: FPG@grondbezit.nl

3.21 Ruiterroutes

Algemeen

De gemeente Amersfoort wil het buitengebied om de stad recreatief aantrekkelijker maken. Een idee van Amersfoort is het aanleggen van een ruiterroute. Het onderstaande voorbeeld betreft een geslaagd particulier initiatief.

Voorbeeldproject

Veluwe Trail

Enkele jaren geleden heeft de heer Huijsman de Stichting Veluwe Trail in het leven geroepen. Hij was van mening dat er te weinig lange aaneengesloten routes waren voor ruiters. In ongeveer drie jaar tijd is een 160 km lange ruiterroute gerealiseerd: de Veluwe Trail. Bij het opzetten van deze route is gebruik gemaakt van al bestaande ruiterroutes, maar waar de routes niet op elkaar aansloten zijn nieuwe verbindingen gerealiseerd. Hiervoor is veel overleg geweest met terreinbeheerders, landgoedeigenaren, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, gemeenten en VVV's.

Stichting Veluwe Trail zorgt nu voor het onderhoud en aanpassingen aan de route. Speciaal voor de Veluwe Trail is een boekje uitgegeven, verkrijgbaar bij de VVV's. In dit boekje staat niet alleen de route aangegeven maar staan ook de bezienswaardigheden en de eet- en overnachtingsmogelijkheden (zowel voor ruiter als paard) die men onderweg tegenkomt.

Partners

De Stichting Veluwe Trail heeft het initiatief genomen om de ruiterroute te realiseren. Zij hebben het plan van aanpak bedacht. In samenwerking met de provincie Gelderland, de Rabobank, Kamer van Koophandel, terreinbeheerders, landgoedeigenaren, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, gemeenten en VVV's is uiteindelijk de route gerealiseerd.

Financiering

Provincie Gelderland heeft het grootste gedeelte gefinancierd. Hiervoor hebben zij de subsidieregeling 'plattelandsvernieuwing' gebruikt. De Rabobank sponsorde de Stichting vijf jaar lang. De Kamer van Koophandel heeft een eenmalige bijdrage

geleverd. Donateurs zorgen voor een jaarlijks bedrag waardoor de Stichting onder andere de onderhoud- en aanpassings werkzaamheden kan financieren.

Conclusies

- De Stichting Veluwe Trail heeft het initiatief, de uitvoering en het beheer op zich genomen.
- De heer Huijsman is expert op het gebied van rutterroutes. Hij is bereid mee te denken over het aanleggen van een rutterroute bij Amersfoort.

Contactpersoon

Stichting Veluwe Trail
voorzitter dhr. J.J.H. Huijsman
Plantsoen Welgelegen 157
7321 ZL Apeldoorn
tel: 055-3782722
email: j.huijsman@planet.nl

3.22 Voetveren

Algemeen

Men kan de Eem op weinig plaatsen kruisen. Hierin wil Amersfoort verandering in brengen. Een veerpont lijkt een optie te zijn. Het meest recente voorbeeld van een nieuw veerpontje is het veerpontje over de Waal bij Druten dat sinds vorig jaar vaart. De totstandkoming van dit veerpontje wordt hieronder besproken.

Voorbeeldproject

Drutense Veer 'd'n Overkant'

In 2000 is het voetveer gestart met varen. Het is een toeristisch veer. Dat wil zeggen dat het alleen in het toeristische seizoen vaart. In mei, juni en september vaart het enkele dagen per week. In de zomermaanden juli en augustus elke dag. Het is dus geen veer waarvan woon-werk verkeer gebruik maakt. Vorig jaar hebben in totaal 14.000 recreanten gebruik gemaakt van het veer. Dit is tweemaal zoveel als verwacht en een hoog aantal in vergelijking met andere toeristische veren. De mensen betalen 2,50 per overtocht. Het veer maakt onderdeel uit van fietsroutes. Recreanten vinden het erg leuk om de fietstocht te onderbreken voor een oversteek met het veer.

De man die het veer bestuurt is een gepensioneerde schipper. Dit is een bewuste keuze omdat voor het oversteken van de Waal een vaarbewijs vereist is. De schipper is een vrijwilliger maar krijgt wel een vergoeding voor zijn werkzaamheden.

Een groot probleem bij het realiseren van nieuwe verbindingen met veerponten is dat er geen veerponten voorhanden zijn. Dit veerpontje is uit het buitenland gehaald.

Partners

De provincie Gelderland, het Recreatieschap, de oevergemeentes: gemeente Druten, gemeente Dodenwaard en gemeente Echteld, Intergemeentelijk Overlegorgaan Rivierengebied.

De oevergemeenten hebben voor dit project het initiatief genomen. De reden om aan dit project uitvoering te geven is dat zij uitbreiding van de toeristische (fiets-, wandel-) routes van belang achten voor het gebied. Het project is in opdracht van de oevergemeentes uitgevoerd door de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied. Deze BV is een samensmelting van verschillende recreatieschappen dat uiteindelijk geprivatiseerd is. Dit bedrijf heeft inmiddels heel wat toeristische veren en woonwerk veren gerealiseerd en kent het klappen van de zweep.

Financiering

De provincie heeft de grootste financiële bijdrage geleverd bij de 'aanleg' van het veerpontje. De oevergemeentes staan garant voor het exploitatietekort. Op het moment zijn de oevergemeentes in overleg met de provincie of zij ook geld kunnen ontvangen uit het Verenfonds. Dit is een subsidiepot speciaal voor voetveren die door de provincie Gelderland over de verschillende voetveren wordt verdeeld.

De overige provincies hebben geen apart Verenfonds. Zij hebben het Wegenfonds, waaruit ook veerpontjes gesubsidieerd kunnen worden. Helaas gebeurt dit niet altijd en wordt het geld voor de pontjes voor andere doeleinden gebruikt.

De Vereniging van de Voetveren probeert te regelen dat elke provincie een Verenfonds krijgt.

De provincie Gelderland is de eerste provincie die dit Verenfonds heeft. Het geld van het Verenfonds staat voor vijf jaar vast waardoor de pontjes verzekerd zijn van financiering.

Conclusies

- Het realiseren van veerpontjes is moeilijk. Met name omdat er geen geld (voor gereserveerd) is.
- Wil men toch een veerpont realiseren dan is er veel creativiteit en bereidwilligheid noodzakelijk van verschillende partijen. Het grootste probleem is vaak het vinden van een veerpont zelf.

Contactpersoon

B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied
Voetveren Dhr. Mulder (06 – 53743660).
Postadres: Postbus 344, 4000 AH Tiel
Bezoekadres: Dorpsstraat 32, Kerk-Avezaath
Telefoon: 0344 - 68 16 44
020-6224964

Vereniging Vrienden van de
Secretaris: Lenie Schuitenmaker
Voorzitter: Meta de Visser
Binnenkadijk 231
1018 ZG Amsterdam

3.23 Bescherming zeldzame diersoorten

Algemeen

Nabij de stad Amersfoort ligt een gebied waar de gemeente natuur wil ontwikkelen. In dit gebied broedt onder andere de kleine zwaan die de gemeente wil beschermen. Hiervoor is de gemeente Amersfoort op zoek naar subsidiemogelijkheden.

In deze paragraaf wordt geen voorbeeldproject gebruikt. Het blijkt dat het idee wat hierboven beschreven is een te ruim begrip is waardoor geen goed voorbeeld kan worden gevonden. Wel wordt aangegeven welke gebruikelijke regelingen er zijn.

Financiering

De Habitatrichtlijn is een Europese subsidieregeling. Per jaar is er 100 miljoen gulden beschikbaar voor de hele Europese Unie. Hiervan ontvangt Nederland 2 tot 3 miljoen. Wil men subsidie ontvangen uit deze regeling, dan moet er een voorstel opgestuurd worden naar LNV. Zij sturen dit weer door naar Brussel, waar uiteindelijk een beslissing genomen wordt. De contactpersonen gaven aan dat het ontvangen van subsidie via deze weg bijna uitgesloten is. Er is weinig te verdelen en er zijn veel gegadigden. Daarbij zijn de eisen waaraan een gebied moet voldoen hoog gesteld. Waarschijnlijk zijn deze eisen niet haalbaar voor het gebied binnen de gemeente Amersfoort.

De meest voor de hand liggende actie die een gemeente kan ondernemen om een gebied tot 'beschermd' te verklaren is het bij de provincie aandringen op een spoedige begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur. Ook kan de gemeente zelf binnen provinciale kaders het bestemmingsplan zodanig aanpassen dat de natuurwaarden in het gebied erkend worden. Pas daarna kan voor het ontwikkelen en beheren van het gebied via het Programma Beheer (landelijk niveau) subsidie worden aangevraagd. De hoogte en soort van de subsidie hangt af van de eigenschappen die het gebied heeft en de voorwaarden die men bij Programma Beheer stelt. Dit is voor elk gebied weer anders. De contactpersonen gaven aan dat dit de beste (en waarschijnlijk enige) regeling is die gebruikt kan worden voor natuurontwikkeling.

Op provinciaal niveau zijn er ook subsidieregelingen. Dit is per provincie verschillend.

Conclusies

- Elk project is maatwerk.
- Subsidie via de Habitatrichtlijn ontvangen is niet reëel.
- Programma Beheer is de meest voor de hand liggende regeling om subsidie te ontvangen.

Contactpersonen

- Stichting Natuur en Milieu, juridisch adviseur, de heer T. Goedhardt, 030 – 2331328
- De Gelderse Milieufederatie, de heer Tisse, 030 - 6937736

3.24 Duurzaam beheer stadsranden

Algemeen

Aan de stadsranden van gemeenten liggen onder meer weilanden, bedrijventerreinen, woonwijken en snelwegen. Voor deze terreinen afzonderlijk zijn er in Nederland verschillende duurzame inrichtingsprojecten gerealiseerd. De gemeente Amersfoort wil haar stadsrand zodanig inrichten en beheren dat deze voor zowel natuur als mensen aantrekkelijk wordt. Het gaat hier niet om bedrijventerreinen of woonwijken maar de randen van deze terreinen.

In het voorbeeldproject 'De Zump' in Culemborg vindt de mens zijn vertier in de recreatieve infrastructuur, terwijl de natuur zich tegelijkertijd ongestoord kan ontwikkelen. Het gemeentelijk beleid vindt een juiste balans tussen het bestaande groen en het zich uitbreidende bebouwde gebied.

Voorbeeldproject

De Zump

Van oorsprong is De Zump een zompig en onrendabel weilandgebied dat in de winter vaak onder water liep. Hiervan had de aangrenzende woonwijk overlast. De Zump is nu een park van 8 hectare dat op een zo ecologisch mogelijke wijze is ingericht en wordt beheerd. Er staan fruit- en notenbomen, waarvan bezoekers letterlijk de vruchten kunnen plukken. Kinderen bouwen er hutten en bruggen. Het park wordt begraaasd door 3 koeien. Het park is onderdeel van een kleinschalig netwerk van fiets- en wandelroutes dat stad en (platte) land met elkaar verweeft.

In de winter staat een gedeelte van De Zump nog steeds onder water. Dit gebied (weiland) wordt gebruikt als ijsbaan.

Voorheen fungeerde De Zump ook als testtuin voor ecologisch groenbeheer. Inmiddels voert Culemborg al zo lang ecologisch groenbeheer in de gemeente dat deze functie van De Zump is komen te vervallen.

Partners

De gemeente Culemborg is de initiatiefnemer, uitvoerder en beheerder van het project. De Natuur- en Vogelwacht geeft de gemeente regelmatig tips omtrent de instandhouding van de natuurwaarden in de Zump.

Financiering

De gemeente Culemborg is de financierder van het project.

Conclusie en tips

- Een ander project die ook van toepassing is op duurzaam beheer van stadsranden is het project 'de Noorderhout' in Gouda. Het gaat hier om een strook grond gelegen tussen een woonwijk en een rijksweg. Het project is bekroond met de 'Gemeentelijke Natuurprijs 1993'. Contactpersonen zijn: Andele Boorsma 0182 – 588327 en André Kleinwee 0182 – 388322.
- Beide genoemde voorbeeldprojecten zijn gefinancierd door de gemeenten zelf.

Contactpersoon
 De heer H. Kievit
 Gemeente Culemborg
 Postbus 136
 4100 AC Culemborg
 0345 - 477891

3.25 Overzicht van enkele parameters uit de voorbeeldprojecten

Project	Omvang	Kosten/financiering	Resultaat m.b.t. recreatie (openbaar)	Resultaat m.b.t. natuur-ontwikkeling
1.golfterrein	30-60 ha	Betaalt zichzelf maar niet voor medegebruik	Wandelroutes met uitzicht op golfpark landschap	Bosjes tussen de 'greens'
2.waterplas	35-85 ha	Betaald uit verkoop van zand	Parkgebied, oever- en waterrecreatie	Natuurgebied vooral drassig
3.vuilstort	40 ha	Parkaanleg betaald uit stortrechten en uitgifte bouw kavels	Recreatieve routes en openbare 'parkkamers'	'Natuurkamer'
4.biomassacentrale	Snoeiafval van park van 100 ha lang niet genoeg	Centrale betaald voor goed bruikbaar organisch afval	Drukt beheerkosten openbaar groen	Weinig van te verwachten
5.skeelerroute	Diverse kilometers geasfalteerd	Als fietspad te subsidiëren	100%	n.v.t.
6.faanapassage & fietstunnel	Zeer gering	Meeliften met snelweg reconstructie	Voor faunapassages eigenlijk geen	Faanapassages zeer goed, fietstunnels matig
7.waterberging	Vijver in 2,5 ha collectief groen	Grijs water verkocht à f1,75/m ³ ; visuele functie vijver betaald door bedrijven	Kijk- en wandelgroen	Alleen verminderde milieubelasting op omgeving
8.buitenplaatsen	30 ha, maar kan al vanaf 1 ha	Uit rode functies (m.n. woningen)	Openbaar wandelgebied	Uitbreiding bestaand bos
9.behoud (cultuur-hist.) landschap	Kleine landschaps-elementen & overhoekjes	Vrijwilligers & 1 ton / jaar uit groenfondsen van gemeente	Landschap wordt aantrekkelijker gemaakt	Faanapassages
10.reconstructie beken	4 km lang en 150 m breed	Gemeente 75%, rest o.a. Waterschap	Wandelpad in natuurgebied	Ecologische verbindingzone
11.concentratie 'groen' bedrijven	15 ha	140 exposanten & 150 000 betalende bezoekers /jaar	Overwegend recreatieve & toeristische functie	Staat op tweede plaats
12.kanoroutes	15-40 km	provincie i.s.m. kanovereeniging	Primair doel	Geen issue
13.openstelling terreinen	Smalle paden door grote gebieden	Bewegwijzering o.a. door ANWB & rijk	Primair doel	Geen issue
14.reconstructie parken	Hooguit 5 ha	f 5 mln, geheel door gemeente zelf	Enorm toegenomen recreatieve waarde	Daarvoor te hoge recreatiedruk
15.nieuwe functies stadsbos	18 ha als onderdeel van 1100 ha bos	Gemeente f 6,5 mln; pachtopbrengst ondernemers	Forse toename bezoekersaantallen verwacht	Bos krijgt thematische invullingen
16.restauratie De Schans	Een paar ha	Diverse fondsen en sponsors	Is natuurcamping geworden	Natuurwaarde in stand gehouden
17.belevingswaarde	Bestaand water	Gemeente en	Primair doel	Habitatverbetering

grachten, beken, kanalen	met overstroom van circa 10 meter	Waterschap fifty-fifty		voor dieren
18.buurtparkjes	6 ha	Rijk & ziekenhuis betaalden mee	Primair doel	Geen issue
19.randen bedrijventerrein	Smalle strook van enkele kilometers	Gemeente voor circa 40% van f 10 mln	Flinke verbetering	Geen issue; wel milieuwinst
20.exploitatie landgoed	4 x 1 ha op landgoed van 200 ha	Erfpacht; functie-wijziging toegestaan	Flinke verbetering	Vooraf milieuwinst, maar ook flora-fauna
21.ruiterroutes	160 km	Provincie, Rabo e.a.	Flinke verbetering	Geen issue
22.voetveren	n.v.t.	Vooraf provincie	Veel gebruikt	n.v.t.
23.bescherming dier-soorten	Varieert sterk (m.b.t. Habitatrichtlijn)	In Nederland f 2-3 mln EU geld /jaar	Van secundair belang	Primair doel
24.beheer stadsranden	8 ha	Geheel door gemeente	Veelzijdig gebruikt	Door gebruik en inrichting nu minder

4 Uitwerking algemene financiële regelingen

Het opsporen van nationale en internationale subsidiemogelijkheden voor investeringen in de Groen-blauwe Structuur van een gemeente en van de procedures en voorwaarden die daarbij aan de orde zijn is geen kernactiviteit van Alterra. We hebben daarom aan iemand die ons regelmatig bijstaat bij het vinden van externe financiering voor onze eigen projecten gevraagd een 'subsidiescan' te verrichten. Hij heeft met name gebruik gemaakt van de volgende bronnen: www.subsidies.nl en de diskette bouwsubsidies van Elsevier. Na enkele aanvullingen uit andere informatiebronnen is de volgende tabel het resultaat:

Instantie	Subsidieregeling Budget 2001	Loket	Doel/geest van de regeling	Uitvoeringsmodaliteiten	
				Planontwikkeling	Uitvoering
EZ	<u>TIPP</u> 300 mln totaal waarvan 90 mln in 2001.	<u>Senter Den Haag</u> Grote Marktstraat 43 2511 BH Den Haag tel: 070-3610452 (mevr. Bekkers en dhr. Heijs)	Stimuleren van projecten (ontwikkeling, herstructurering en infrastructuur) die voorzien in bedrijfsterreinen en/of bedrijfsruimte waarnaar in de regio vraag naar is. Provincies moeten plannen indien. Amersfoort kan daar deel van uitmaken. Jaarlijkse tender	50% van het tekort tot max circa dfl. 2 mln.	
	<u>EINP</u> Budget 2001: dfl. 47,5 mln	Senter Dr. v. Deenweg 108 8025 BK Zwolle tel: 038-4553553 (mevr. Tuls)	Stimulering energie-efficiënte apparatuur/voorzieningen in utiliteitsbouw non-profit/publieke instellingen.		18,5% van investeringskosten vlg's lijst
VROM	<u>URB Landelijke gebieden</u> Budget 2001: 4,5 mln	VROM Rijnstraat 8 2515 XP Den Haag tel: 070-3393939 (dhr. Noordam)	Herstel, versterking en verdere ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit van landelijk gebied.		50% op uitvoering indienen voor 1/11/2001
	<u>Experimenteerwet Stad en Milieu</u> Budget 2001: circa dfl. 500.000	VROM Rijnstraat 8 2515 XP Den Haag tel: 070-3393370 (dhr. Aquarius)	Vinden van oplossingen voor problemen die zich voordoen bij de uitvoering van het verstedelijkingsbeleid. In de praktijk is gebleken dat een concentratie en menging van functies in het stedelijk gebied op gespannen voet kan staan met de leefkwaliteit in datzelfde stedelijke gebied.	50% zonder maximum Indienen voor 15 september	
	<u>Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB)</u>	VROM Rijnstraat 8 2515 XP Den Haag tel: 070-3394405 (mevr. van der Laan) <u>NB:</u> In toekomst per provincie hiervoor één DLG-loket	Nieuwe regeling, waarin VROM, LNV en V&W bestaande subsidies van de departementen bundelen mbt herstel & ontwikkeling cultuurlandschappen, recreatie, regionaal waterbeheer, bestrijding verdroging en verbetering milieukwaliteit	Max. 75%. Vervolg op o.a. subsidie Gebiedsgericht Milieubeleid. Aanvragen moten passen binnen Provinciaal Uitvoerings Programma (PUP), dat jaarlijks ambities voor het landelijk gebied voor 4 jaar vastlegt. Tot maart 2002 inzendingstermijn voor gebiedsprogramma's.	
	<u>CO2-reductieplan</u> (onderdeel niet- industriële restwarmte) Budget 2001 onbepaald	VROM Rijnstraat 8 2515 XP Den Haag tel: 070-3394414 (dhr. Vlieg)	De CO2-emissies van de energievoorziening kunnen worden verminderd door bij nieuwbouw-locaties, bestaande dichtbebouwde gebieden, glastuinbouwgebieden en ook industriegebieden te kiezen voor restwarmtebenutting of het optimaliseren van geïntegreerde systemen van distributie.	Voor 2001 e.v. is nog onduidelijk of de regeling wordt opengesteld en zo ja voor welk type projecten.	

Instantie	Subsidieregeling Budget 2001	Loket	Doel/geest van de regeling	Uitvoeringsmodaliteiten	
				Planontwikkeling	Uitvoering
LNV	<u>Programma agrarisch natuurbeheer</u> (onderdeel inrichting/beheer-pakketten) Budget onbepaald	Laser Centraal Bezuidenhoutseweg 73 2594 AC Den Haag tel: 070-3786868/4911 (dhr. Busink)	Inrichtingssubsidie wordt verstrekt met het oog op het creëren van noodzakelijke fysieke randvoorwaarden waarbinnen een beheers- of landschapspakket kan worden ontwikkeld. Inrichtingssubsidie wordt uitsluitend verstrekt voor terreinen ten aanzien waarvan ook beheers- of landschapssubsidie wordt verleend.	Dfl. 15-20.000/ha Dfl. 1500-3000/beheerpakket Indienen voor 31/10/2001	
	<u>Subsidiering waterschapswerken</u> (geen 'regeling' maar faciliteit opgenomen in werkdocument van DLG) Budget 2001: 10,6 mln	Dienst Landelijk Gebied (DLG) Herman Gorterstraat 5 Postbus 20021 3502 LA Utrecht tel: 030-2756864 (dhr. Prak)	Bevorderen van de realisatie van waterschapswerken in het landelijk gebied. Met waterschapswerken wordt bedoeld: werken in of aan oppervlaktewateren of aan oevers, of het aanleggen en reconstrueren van waterstaatkundige kunstwerken. Hieronder vallen ook werken die samenhangen met deze voorzieningen.		40-50% regeling wordt dit jaar verwacht
	<u>Regeling Natuurbeheer</u> Budget 2001: Dfl. 80 mln	Laser Centraal Bezuidenhoutseweg 73 2594 AC Den Haag tel: 070-3786868/4911 (dhr. Busink)	Duurzaam instandhouden en uitbreiden van bos en natuurterreinen en het versterken van de landschapskwaliteit binnen en buiten de ecologische hoofdstructuur. <ul style="list-style-type: none"> • Beheer van 'bestaande' natuur: • Inrichten van natuurgebied 	Verschillend tot max 95% met maxima per ha.	
VWS	<u>Stimulering Breedtesport</u> Budget 2001 onbekend Budget 2000 was 16,5 mln.	Ministerie van VWS Directie Sport Postbus 20350 2500 EJ Den Haag tel: 070-3407911/5779 (dhr. Steinhoff)	Stimuleren van een duurzame versterking van de breedte-sport door gemeenten. Een bijdrage is mogelijk voor projecten die gericht zijn op onderdelen van de breedtesport, verbetering van de sportparticipatie van achterstandsgroepen of verbetering van de leefbaarheid in wijken buurten of gemeenten.	50% tot max circa 2,6 mln (afhankelijk van aantal inwoners en looptijd) indienen voor 2/4/uitvoeringsjaar	

Instantie	Subsidieregeling Budget 2001	Loket	Doel/geest van de regeling	Uitvoeringsmodaliteiten	
				Planontwikkeling	Uitvoering
V&W	<u>Programma ondergronds Bouwen 2</u> Budget 1999-2004=130 mln	Centrum Ondergronds Bouwen Büchnerweg 1 2803 GR GOUDA tel: 018-2540660 (dhr. Admiraal)	Het op gang brengen en coördineren van onderzoek en ontwikkeling op het gebied van ondergronds bouwen. Het programma voor de periode tot 2004 bestaat uit: <ul style="list-style-type: none"> • <u>Praktijkprojecten</u>: onderzoek in samenwerking met concrete projecten op het gebied van ondergronds bouwen; • <u>Voorbeeldprojecten</u> (pilots) waarin nieuwe technieken worden toegepast; • <u>pilots</u> die het doel hebben nieuwe concepten op het gebied van ondergronds bouwen te ontwikkelen. 	Voorwaarden nog niet bekend. Bijdrage verschillend	
	<u>Baggerplannen bebouwd</u> Budget 14,8 mln voor 3 jaar	RIZA Maerlant 16 8224 AC Lelystad tel: 0320-298411 (www.wateremissies.nl; doorklikken naar steunpunt waterbodems)	Eenmalige bijdrage aan plannen om baggerachterstand in bebouwde kom in te lopen.	50% uitvoeringskosten Indienen voor 1/9/2001	
Grote Steden	<u>Investeringsbudget Stedelijke vernieuwing ISV</u> (onderdeel rechtstreekse Gemeenten) Budget A'foort 15 mln.	BiZa/GS Koningin Julianaplein 2 2595 AA Den Haag tel: 070-4266426/7653 (dhr.S. Bakker)	Verbeteren/versterken leefbaarheid, veiligheid, bereikbaarheid, samenhang in stedelijk gebied.	Middelen voor bodemsanering en grootschalig groen worden op basis van projecten verdeeld. Als de toetsing positief uitvalt krijgt een gemeente een budget voor vijf jaar toegezegd.	
	<u>Innovatieprogramma Stedelijke vernieuwing IPSV</u> Jaarlijks indienen fl 82,5 miljoen (2001)	Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) Kruisplein 25R 3014 DB Rotterdam tel: 010-2825050 (dhr. F. de Jong)	Baanbrekende initiatieven die de stedelijke kwaliteit duurzaam op een hoger niveau brengen. <ul style="list-style-type: none"> • Ideeën/plannen • Kleine voorbeeldprojecten • Grote voorbeeldprojecten Indienen voor 1 juni	Ideeen & Plannen: 100% financiering tot max. Euro 0,5 miljoen	Kleine Voorbeeldprojecten: 20% financiering tot max. Euro 1,4 miljoen Grote Voorbeeldprojecten: 20% financiering tot max. Euro 12 mln
OC&W	<u>Belvedere</u> Budget 2001: ca. 20 miljoen	Projectbureau Belvedere Kromme Nieuwe Gracht 38 3512 HJ UTRECHT tel: 030-2305010 (dhr.Strolenberg)	Ruimtelijke inrichtingsprojecten gestuurd door cultuurhistorische waarden in de vorm van lokale, regionale, stedelijke, experimentele, kennis- en themagerichte projecten.	Max. 75% met verschillende maxima afhankelijk van aard project (150.000-500.000)	

Instantie	Subsidieregeling Budget 2001	Loket	Doel/geest van de regeling	Uitvoeringsmodaliteiten	
				Planontwikkeling	Uitvoering
Prov. Utrecht	<u>Besluit Lokatiegebonden subsidies</u> Budget 2001: onbekend	GS Utrecht Postbus 80300 3508 TH Utrecht. tel: 030-2583734 (dhr. Schoenmaker)	Ontwikkeling van bouwlocaties aan de in die provincie gelegen samenwerkingsgebieden als bedoeld in artikel 2 van de Wet gemeenschappelijke regelingen.	Uitwerking verschillend per provincie maar uitsluitend ter bestrijding van grondkosten	
	<u>Beeldende kunst & vormgeving</u> Budget 2001: Dfl. 300-350.000	REG Achter Sint Pieter 200 3512 HT UTRECHT tel: 030-25337038 (mevr. v.d. Hout)	Bevorderen actief beeldende kunstbeleid		70% tot max dfl. 60.000
	<u>Economische en toeristische ontwikkeling</u> Budget 2001: dfl. 4,1 mln	GS Utrecht Dienst Welzijn, Economie en Bestuur Bureau Economie en Nutsvoorzieningen Postbus 80300 3508 TH Utrecht. tel: 030-2582208 (dhr. Versluis)	Stimuleren van de economische en toeristische ontwikkeling in de provincie Utrecht. <ul style="list-style-type: none"> • Optimalisering van de bedrijfsomgeving, zoals verbetering van de bereikbaarheid van vestigings-locaties van bedrijven en instellingen, stimulering van herstructurering van bestaande bedrijfsterreinen en stimulering van vernieuwend ruimtegebruik op bedrijfsterreinen • Nieuwe economische activiteiten • Voorbereiden en uitvoeren van toeristische projecten 	50% Indienen voor 1/4 of 1/9	
	<u>Vernieuwing volkshuisvesting</u> (Budget 2000: 450.000)	GS Utrecht Postbus 80300 3508 TH Utrecht. tel: 030-2583339 (dhr. Reinders)	Stimuleren van vernieuwende activiteiten op het terrein van de volkshuisvesting. Subsidiabele activiteiten zijn uitsluitend het doen van onderzoek naar, plannen opstellen voor en de begeleiding van vernieuwing.	50% tot max. Dfl. 40.000	
EU ¹⁾	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

¹⁾ Zie slotopmerkingen bij dit overzicht

Slotopmerkingen bij dit overzicht

- Het GIOS programma ('Groen In en Om de Stad') is in dit overzicht niet meegenomen, omdat Amersfoort hier al volledig in participeert.
- De informatie is hier en daar niet 100% actueel omdat de gebruikte databases periodiek worden geüpdate
- De zoekcriteria zijn globaal en breed genomen. Nadere informatie over het project/de plannen kan meer aanknopingspunten geven, resp. geschetste mogelijkheden onbruikbaar maken.
- In een brochure 'Groen en gemeenten: nieuwe ideeën' uit 1997 van de Vereniging van Nederlandse gemeenten wordt nog een groot aantal regelingen apart genoemd, die nu onder de in het overzicht opgenomen nieuwe Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB) van LNV, VROM en V&W gaan vallen. Dit zijn de Regeling functiebeloning bos en natuurterreinen, Bijdrageregeling Landschapsverzorging (LVZ), Regeling bijdrage landschapsplannen (LBP), Regeling groenprojecten, Regeling stimulering bosuitbreiding op landbouwgronden (SBL), Regeling effectgerichte maatregelen in bossen en natuurterreinen (EGM), Regeling subsidiëring waterschapswerken (A2-EHS), Besluit locatiegebonden subsidies (BLS) en het Stimuleringskader voor vernieuwing van de landbouw en het landelijk gebied. Voor meer informatie over deze regelingen is LASER centraal (zie voor adres voorgaand overzicht) het aanspreekpunt.
- De EU-R&D regelingen zijn buiten beschouwing gelaten omdat onvoldoende info beschikbaar is om een zinvol verband te leggen.
- Voor zover overige EU-middelen via Nederlandse programma's beschikbaar worden gesteld, zijn deze NL-programma's genoemd.
- Het Interreg III-instrument zou thematisch aanknopingspunten kunnen hebben, maar de transnationale dimensie en de complexe procedures maken het niet goed mogelijk om in deze quick scan een zinvolle uitspraak te doen over de haalbaarheid.
- Verwerving van Europese subsidies voor dit soort investeringen zou kunnen worden vergemakkelijkt door je als gemeente aan te sluiten bij het Europese verbond van gemeenten die duurzame ontwikkeling nastreven, het 'Charter van Aalborg'. Meer informatie hierover op [http:// www.sustainable-cities.org](http://www.sustainable-cities.org). Vanuit Brussel houdt DG XI, D.3 zich met dit initiaief bezig. De contactpersoon daar is Ursula Vavrik (+32-2/2966486).

5 Conclusies

Uit de besproken voorbeelden kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

In de eerste plaats is elk project uniek. Er zijn geen standaardformules. Het is maatwerk. Vanwege dit maatwerk was het vinden van geschikte voorbeelden voor Amersfoort moeilijk. Daarom dienen de projectvoorbeelden die zijn genoemd ook niet als voorbeelden die exact gekopieerd kunnen worden naar de situatie van de gemeente Amersfoort zelf. Het zijn voorbeelden waaruit ideeën verkregen kunnen worden. Het kan dus ook best zijn dat een voorbeeld dat voor de ene investeringswens is aangehaald juist voor een ander project de meest nuttige tip oplevert.

Een tweede punt is dat elk project een zeer enthousiaste initiatiefnemer nodig heeft. Zonder een enthousiaste initiatiefnemer is de kans van slagen minimaal. Belangrijk is hierbij dat die 'trekker' ook gedurende het hele traject mee blijft doen. In dit soort projecten worden vaak actoren, wensen en geldstromen bij elkaar gebracht, die elkaar niet vanzelf zouden vinden. Wie eenmaal de brug daartussen geslagen heeft kan er beter bij blijven om ervoor te waken dat die ook goed benut wordt. Hij of zij is vaak de belangrijkste samenbindende factor. Niemand is onmisbaar, maar dan moet er wel heel zorgvuldig met de opvolging en overdracht worden omgegaan.

Verder werd ons aangeraden om bij projecten waarbij veel partners betrokken zijn een onafhankelijke partij uit te nodigen die de projectleiding op zich neemt. Het moet geen automatisme zijn dat de gemeente de leiding op zich neemt. In sommige gevallen kunnen een of meer andere partijen zich daardoor bedreigd voelen en dat maakt samenwerking vroeg of laat nodeloos stroef. Dan kan de gemeente beter de rol van enthousiast deelnemer spelen en samen met de andere deelnemers een instelling of persoon als voorzitter of trekker kiezen, die weliswaar duidelijk achter het beoogde doel staat, maar geen eigen belang heeft bij een specifieke invulling daarvan: het gebeurt niet op zijn grond, het levert niet vooral hem subsidie op, enz.

Een derde conclusie is dat er in deze studie geen nieuwe subsidies zijn ontdekt. Het verkrijgen van subsidies voor een project is afhankelijk van eigen inzicht en inspanning. Ook hier geldt voor elk project: het is maatwerk. Subsidies zijn uiteraard een belangrijk en vaak onmisbaar smeermiddel, maar belangrijker is dat er bij elk project meerdere partijen betrokken zijn die samen tot een 'subsidiabel' plan moeten komen en bereid zijn er ook zelf naar vermogen in te investeren. Het is bijvoorbeeld vaak beter om een zittende grondeigenaar achter het plan te krijgen dan om veel subsidiegeld te zoeken om deze eerst uit te kopen voordat met het eigenlijke project begonnen kan worden. Behalve overheidsinstanties zoals de provincie, het waterschap, rijkswaterstaat en ministeries blijken sponsors (bedrijven) van groot belang voor medefinanciering van een project. Voor sommige projecten zijn zo belangrijk dat zijzelf als initiatiefnemer kunnen zorgdragen voor een innovatief project. Hierin kan een gemeente een sturende kracht zijn.

Tenslotte blijken stichtingen een belangrijke rol te spelen in de uitvoering van projecten. Zij leveren goedkope, enthousiaste krachten. Vaak zijn deze krachten experts en hebben zij veel kennis op allerlei vlakken in hun vakgebied. Zij hebben onder meer vaak beter zicht op subsidies die in hun vakgebied van toepassing zijn.

Literatuur

Arcadis advies BV, 2000. Inspiratieboek intensief ruimtegebruik op bedrijventerreinen. Een publicatie van: Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), Rijksplanologische Dienst. Stimuleringsprogramma Intensief Ruimtegebruik. Den Haag, 96 p.

Boer, A. de, I. Schuitemaker, A. Ruis, J. Janssen, 1997. 15 voorbeeldprojecten plattelandsvernieuwing II. Samen werken in de regio. In opdracht van het coördinatiepunt plattelandsvernieuwing, Den Haag, 41 p.

DLG, 1999. Dienst Landelijk Gebied. Groen in en om de stad: presentatieboek met 15 groene projecten in een rode omgeving. Afdeling Innovatie en Kennismanagement, Utrecht, 39 p.

Gemeente Amersfoort, 2001. B& W voorstel; bestuursopdracht Groen-blauwe Structuur. Opsteller: I.C.C. Houtsma. Amersfoort, juni 2001.

Groen, 2001. Vakblad voor groen in stad en landschap. Vol. 57, No. 4.

Horwath Consulting, 2000. Gosta 2000 golf course statistics. Kerncijfers van de markt en financiële situatie van Nederlandse golfbanen. Voorburg, 24 p.

Jansen, P., L. Kuiper, M. van Wijk, H. van Blitterswijk, M. Houtzagers, S. Klingen, 2001. De aanleg van geïntegreerde bossen. Een ideeënboek. Wageningen, 55 p.

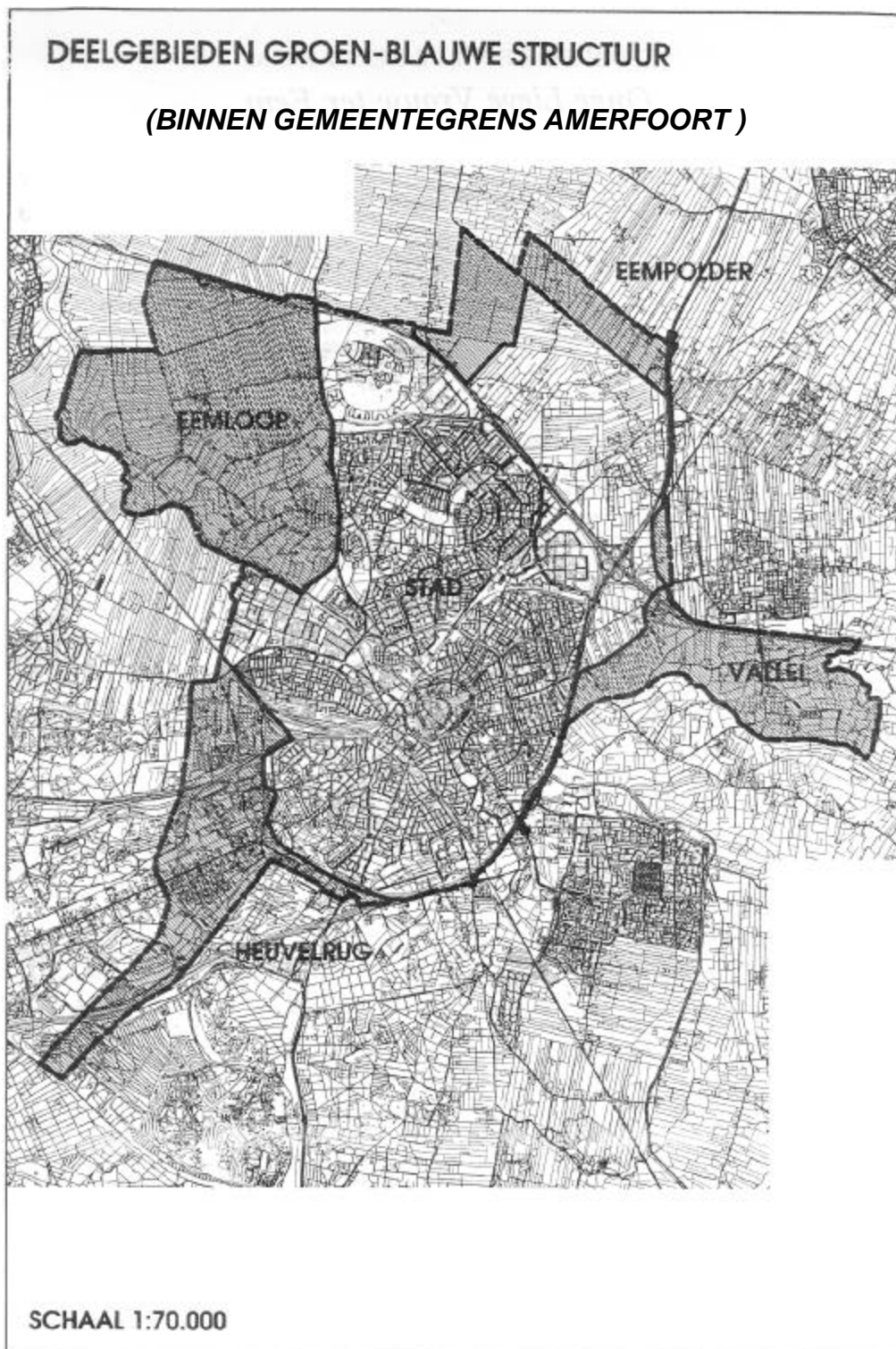
Rijkswaterstaat, 1995. Natuur over wegen. Dienst Weg en Waterbouwkunde. Delft, 103 p.

Staatsbosbeheer, 2001. Natuur bij de stad. Driebergen, 24 p.

Stichting Recreatie, 1999. Recreatie en Groen; voorbeelden dicht bij huis. Den Haag, 40 p.

VNG, 1997. Vereniging van Nederlandse gemeenten. Groen en gemeenten nieuwe ideeën. Handleiding groen, natuur en landschap. Den Haag, 143 p.

Bijlage 1 Deelgebieden Groen-blauwe structuur

Bijlage 2 Wijken in Amersfoort

